Эхэ найхан нютагаа эдэ хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабрийн 21-һээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1996 ФЕВРАЛИЙН 29
Хабарай эхин сагаан бар
Һарын 11
ЧЕТВЕРГ
гарагай 5
№40 (19380)
Газетын сэн хэлсээтэ.

Малай үбэлжэлгэ - шанга шалгалта

Ажабайдалай үшөө нэгэ жэл үнгэрэн ошобо. 1995 он мал ажал эрхилэгшэдтэ балай хүнгэн жэл байбагүй. Үнгэрһэн жэлдэ хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэ нилээддоошолоо, адууһа малай ашаг шэмэнь доошоо унаа, эбэртэ бодо малай тоо толгойнь эрид хороо.

Гэхэтэй хамта бүхы юумэнэй муудажа байһан энэ сагта хүдөө ажахын зарим предприятинууд, һү һаалиин фермэнүүдэй коллективүүд, һаалишад, тугалшад, үхэршэд, мал адуулагшад мяха, һү үйлэдбэрилнэ, хүндэ шэгнүүр абаха талаар һайн, урмашамаар үрэ дүнгүүдые туйлажа шадана. Жэшээлхэдэ, "Прибайкальский" совхозой Мостовкын һү һаалиин фермын һаалишад, үхэршэд үнеэн бүриһөө һу һааха талаар аймагай бэшэ 10 фермэнүүд соohоо онсо шалгаржа, түрүү һуринуудай нэгыень эзэлһэн байна. Эдэнэр жэлэй турша соо үнеэн бүриһөө 2000 гаран килограмм һү абажа, түсэбтэ даабарияа холо үлүүлбэ. Тус фермын бүхы һаалишад хоёр мянгатанай хилэ дабажа гараһан габьяатай.

"Прибайкалец" колхозой малшад үнгэрһэн, 1995 ондо мүн лэ һайнаар хүдэлһэн байха юм. Тусхайлан хэлэбэл, Карымскын һү һаалиин фермын һаалишад эгэшэ дүү Коношонкинануд үнеэн бүриһөө 2000 гаран килограмм һү абажа, түсэбтэ даабарияа холо үлүүлбэ. Аигирай, Зырянскын һү һаалиин фермэнүүдтэ хоёр мянгатанай хилэ дабажа гараһан түрүүшүүл баһал бии.

Ута унжагай, аяар найман һара соо үргэлжэлдэг эгээл харюусалгатай хаһа - малай үбэлжэлгэ мүнөө түлэг дундаа ябажа байна. Энэ кампани малшадые нилээд тухашаруулжа гарадаг хаһа болоно. Малай үбэлжэлгые ганса гарза хоролто багатайгаар үнгэргэхэ бэшэ, мүн үбэлэй-хабарай һарануудай туршада мал ажалай продукци шадаал һаа ехээр үйлэдбэрилжэ абахын, бүхы түрэлэй бии байгаа адууһа малаа бүтэн бүринөөр харууһалхын, тэдэнээ олошоруулхын түлөө оролдохо ёһотой бшуу.

Энэ жэлэй малай үбэлжэлгэ аймагаймнай ажахынуудта балай хүнгэн байхагүйнь. Юундэб гэхэдэ, үнгэрһэн жэл сагай уларилай талаар өхэл таагүй, тогтууригүй жэл болоо. Хабарынь хүйтэн, зуниинь хуурай, намарынь хура бороотой, эртын саһатай байгаа бшуу. Иимэ хүнгэн бэшэ байдалда манай ажахынууд дээрээ нэгэ хэрэгааб даа. Зүгөөр тэрэнээ зүбөөр, гамтайгаар гаргашалха гээшэ ехэхэн удха шанартай хэрэг болоно. Теэд бидэ энэ шухала хэрэгтэ анхаралаа багаар хандуулдагбди. Тэжээл бии, нэмэжэ үшөө үгэнэ бээ гээд, хайра гамгүйгөөр малай хүл доронь хаяжа үгэдэг заншал манда бии байһан зандаа. Тэрээнһээ гадна һу һаалиин фермэнүүдһээ, һубай малай гүүртэнүүдһээ үбһэ хулһа, силос, сенаж, витаминтай ногооной гурил хулууха ябадал дайралдадаг байха юм.

ЗОРИЛГОЁО ГҮЙСЭД МЭДЭРНЭ

хабарай тарилгаяа үнгэргэһэн, тэжээл бэлэдхэһэн, ургасаяа хуряаһан, малай үбэлжэлгэдэ бэлдэһэн байна. Хүдөө ажахын предприятинуудай хэһэн тэмсэлынь һүүлэй һүүлдэ дэмыдэ һалабагүй.

Аймагаймнай зарим ажахынууд үнгэржэ байһан энэ үбэлжэлгэдэ муу бэшэ бэлэдхэлтэйгээр хүрэжэ ерээ. Үбһэ тэжээл шадаха соогоо яһала нөөсэлһэн байна. Харюусалгатай хаһаяа иимэ бэлэдхэлтэйгээр угтаһан ажахынууд малай үбэлжэлгээз мүнөө эмхи гуримтайгаар үнгэргэнэ гэхэдэ, алдуугүй. Аймагай тэжээл бэлэдхэгшэд нёдондо жэлдэ урзанданайхиһаа ехэ хэмжээнэй тэжээл нөөсэлөө һэн. Ушар тиимэһээ силос, сенаж, витаминтай ногооной гурил хэзээ хэзээнэйхиһээ ехээр бэлэдхэгдэһэн байха юм.

Тэжээлэй бата бэхи бааза байгуулжа шадаһан ажахынуудта мүнөө ажал хэрэгынь яһала урагшатай, малайнь үбэлжэлгэ эмхитэй, гуримтай үнгэржэ байна. Тэжээлтэй байха гээшэ үнэн Фермэнүүдэй мэргэжэлтэд тэжээлэй рацион зохёон табижа, тэрэнээ сахинагүй, эндэһээ бии байһан тэжээл үригдэжэ, түргэн дууһана бшуу.

Үнэндээрээ иимэ хангалтагүй ябадалһаа апрель-май һарануудта үбһэ хулһамнай, тэжээл хошомнай дууһажа, хорёо хааха баатай болодогбди. Эндэһээ малнай ногоон дээрэ гарахадаа, олониинь туранхай, үлбэр үбшэн байдаг шуу. Энэ үедэ малай ашаг шэмэ тухай һанахашье аргагүй, эгээл тиихэдэ ажахынууд гарза хоролтодо ехээр ороно ха юм.

Мүнөө февраль һарада һу һаалиин олохон фермэнүүд дээрэ түл абаха хаһа хаа хаанагүй эхилэнхэй. Зарим газарта тэрэнь дүүрэжэ байна. Ушар тиимэһээ абаһан түлнүүдээ гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлжэ, томо болгохо гээшэ манай малшадай мүнөөдэрэй гол зорилго мүн.

Н. ЮРЧИК,
"Прибайкалец" газетын редакциин таһагые даагша.

ТҮРҮҮШЫН ХУРЬГАД

Гүндэ нуурай саана оршодог Гурбан-Нуур гэдэг газарта хүдөө ажахын "Яруума" кооперативай ахалагша хонишон Борис Батуевич Будаевай эхэ хонидой отара үбэлжэжэ байна. Мүнөөдөө гушаад хурьгад абтанхай.

Бэрхэ хонишод түл абалгадаа сүм бэлдэнхэй. Хурьга абалгын эхилхэдэ, жэжэ-божо дутагдалнууд гэжэ байдаггүй. Баазын дунда хаамагууд табигданхай. Тэдээн соо түрүүшын хурьгад эхэнүүдтэеэ байлгагдана.

Хорёо соо үбһэнэй, һолоомоной ута һүринүүд харагдана. Уһа зөөлгэ таһалдуулагдадаггүй гэжэ хонишод хэлэнэ. Хонидто хүрэхэ дабһан асарагданхай. Зайн галай унтараа һаа, хэрэглэхэ фонарьнууд бии. Юрэдөө, малшад шадаал һаа, олон хурьгадые абахаар зэһэнхэй.

Хамаг юумэн түгэс бэлдэгдэнхэй. Һайнаар хүдэлхөөр эрид шиидэбэл, амжалта заатагүй туйлагдадаг гэжэ мэдээжэ ха юм.

Р.БАДМАЕВ.

ГОРОДСКОЙ СОВЕДЭЙ СЕССИ

Улаан-Үдэ хотын городской Советдэй хоёрдохи сесси тээсгэн хүдэлмэриеэ таһалдуулба гэжэ үргэн уншагшадтаа мэдээсэһэн байхабди. Ушар тиимэһээ тус сесси байгша оной февралиин 27-до хүдэлмэриеэ үргэлжэлүүлээ.

"Улаан-Үдын өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын гулваагай нэгэдэхи орлогшые һунгаха тухай" асуудал сессиин зүбшэхэ зүйлнүүдэй тооло оруулагдаһан байгаа гээд мэдэнэбди. Городской Совет тиихэдэ энээнһээ урда Улаан-Үдын Железнодорожно районой захиргаанай гулваагай тушаал эзэлжэ байһан **Н.П. Быковай** Улаан-Үдэ хотын гулваагай нэгэдэхи орлогшоор һунгахые дурадхагдахадань, олоной дуугаар буруушаагдаһан байгаа.

Мүнөө тус асуудал городской Совет дахинаа хаража үзэбэ. Городской Советдэй депутадуудай олоной дуугаар Улаан-Үдын өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын гулваагай (мүнөө мэрэй) нэгэдэхи орлогшоор урдань Октябрьска районой захиргаанай гулваагай орлогшоор ажаллажа байһан **Бимба Цыденович ДЫМБРЫЛОВ** һунгагдаба.

"Улаан-Үдын 1996 оной бюджет тухай" асуудал городской Советдэй тус сессиин шиидхэхэ гол асуудалнуудай нэгэн байгаа. Улаан-Үдэ хотын захиргаанай финансын таһагые даагша **П.М. Кузнецовой** элидхэлые депутадууд шагнаад, зарим тэды хубилалтануудые ба нэмэлтэнүүдые оруулхые дурадхаа. Жэшээлхэдэ, мүнгэ зөөреэр бага гэр бүлэнүүдые социальна талаарнь хамгаалха хэрэгтэ мүнгэн бюджедһээ нэмэжэ һомолхо тухай хэлэгдэһэн байна.

Улаан-Үдын 1996 оной городской бюджет гаргашын талаар 672336 миллион түхэриг, оршын талаар 476336 миллион түхэриг, тиихэдэ Буряад Республикын республиканска бюджедһээ 60140 миллион түхэриг һомологдохоор баталагдаба. Гэхэ зуура, тодорхойлбол, Улаан-Үдын Советскэ райондо 64487 миллион, Октябрьска райондо - 154062 миллион, Железнодорожно райондо 83203 миллион түхэриг мүнгэн байгша ондо гаргашалагдахаар хараалагдаба.

Тиихэдэ Улаан-Үдын өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудыг жэлэй туршада городской бюджедтэ хубилалтануудые оруулжа байха гээд городской Советдэй шиидхэбэри соо заагдаба. Юундэ бюджедтэ хубилалтанууд оруулагдажа байха ёһотойб гэхэдэ, республиканска бюджедһээ жэлэй туршада нилээд ехэ мүнгэн Улаан-Үдэ хотын өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудта үгтэхэ байна бшуу.

Улаан-Үдэ хотын городской бюджедтэ мүнгэн зөөри хаанаһаа орохоб, эдэ мүнгэн зөөри хаана, юундэ гаргашалагдахаб гээд гол түлэб тодорхойлогдобо. Гадна ямар эмхинүүд, бүлгэмүүд, предприятинууд налог түлэлгэдэ хүнгэлэлтэнүүдтэйб гэжэ заагдаа.

Гэхэ зуура 1996 ондо Улаан-Үдын өөһэдыгөө хүтэлбэрилгын зургаануудта бюджедһээ гаргашалагдаха мүнгэ зөөриие 15 процентээр доошолуулха гэжэ бэшээтэй байна. Энэнь һайшаалтай юм бээ.

Улаан-Үдын мэр **В.А. Шаповалов** сессиин һүүлээр пресс-конференци үнгэргэжэ, олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлэгшэдэй асуудалнуудта харюусаа.

С. ОЧИРОВ,
манай корр.

Дэлгүүрэй үнэ сэнгүүд

ДАХИНАА ДЭЭШЭЛБЭ

Хотын ногоон базаар дээрэ наймаалагдаһан эдеэ хоолой зүйлнүүдэй үнэ сэн үнгэрһэн амаралтын үдэрэй байдалаар ямаршуу байбаб гээд харабал, үмсэһөө орохон үхэрэй, адуунай, гахайн мяханай сэн эридээр дээшэлээ. Тодорхойлон хэлэбэл, үхэрэй килограмм мяхан 15000-20000, адуунай мяхан 12000-16000, гахайн мяхан 18000-20000, Загарайн шубуунай фабрикын тахяагай мяханай сэн 12000, Франциһаа асарагдаһан тахяагай мяхан 13500, горкоопторгын зүгһөө наймаалагдаһан гахайн мяхан 18500, үхэрэй мяхан 12000, үхэрэй татагдаһан, хэршэгдэһэн мяхан 15000 түхэриттэ болохон байха юм.

Колбасануудай зүйлнүүдһээ абаад харабал, Улаан-Үдын мяханай комбинадай худалдаһан "сибирская" сортын һайн шанартай шанагдаһан колбасагай сэн 26620, "саянская" сортын колбаса 21340, "останкинская" сортын 21780, ветчина 32340, "русская" сортын 26620, сосиска 24420, хүзүүнэй татагдаһан мяхан 38940, карбонат 38940, үмсэһөө орохон сервелат 39000-43000, татаһан рулет мяхан 36500, ветчина 40000, сонгоогдохон саала 27000, һайн һүбээгэй мяхан (филе) 40000, бекон 34000 түхэриг өөр наймаалагдаа.

Загаһанай зүйлнүүдһээ дабһалагдаһан селёдко 12000, дабһалагдаһан омоли 18000, хүйтөөр сонгоогдохон горбуша 26000, кета 25000, дабһалагдаагүй минтай 7000, сурхай 9000, горбуша 8500, камбала 7500, ялаагана 5500, булуусхай 12000 түхэригөөр зондо дурадхагдаһан байна.

Һүнэй зүйлнүүд гэбэл, Улаан-Үдын һүнэй комбинадай асаржа наймаалһан хахад литрэй саарһан соо амһарталагдаһан һүн 1500, хахад литрэй шэлтэй снежок 2400, 250 граммай амһарталагдаатай ээзгэй 2000, 100 граммай зөөлэн сыр 2120, 250 граммай зөөхэй 3500, хахад литрэй саахарлагдаһан һүн 2400, килограмм шара тохон 21000, килограмм маргарин 10000 түхэриттэ хүрэһэн байха юм.

Огородой эдеэнһээ дурдабал, хунэг хартаабхын сэн 14000-15000, килограмм һонгино 5000, улаан помидор 33000, шэнэ үгэрсэ 25000-30000, чесног 20000 түхэриттэ байгаа.

Эдеэ хоолой бусад зүйлнүүдһээ дабһалагдаһан гахайн саала 20000-23000, зүгын сэсэгэй тохон 18000, зүгын гэршүүхын тохон 25000, бэшэ продуктнуудһаа абабал, үхэрэй мэнгээрһэн хоолой 4000, үхэрэй гүзээн 5000, нарин гэдэнэн 2000, зүрхэн 15000, үхэрэй эльгэн 18000, үхэрэй уушхан 7000, үхэрэй хэлэн 25000 түхэриттэ болоо.

Эдэ дээрэ нэрлэгдэһэн баримтануудһаа ямар тобшолол хэлтэйб гэхэдэ, мяханай зүйлнүүдэй үнэтэй боложо байһаниинь тодорно.

Редакциин социально-экономическа таһаг.

Сагаалган-96

АЛДА ХАДАГААРАА АХАТАНАА ЗОЛГОБО

ХАБАРАЙ эхин сагаан бар hарын 6-да, үлзы hайн, дашаниматай, бальжиниматай үдэртэ Түнхэнэй болон Ахын аймагуудай зон Х. Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрта Сагаалганай найр нааданда сугларба.

Театрай ехэ зал соо ороходо, гартаа алда хадаг бариhан, буряад hайхан дэгэлтэй хүбүүд, басагад доро дохижо, айлшадые уттан, сагаан эдеэнэй дээжээр хүндэлнэ. Хэр утhаа буряад-монгол угсаатан айлшанаа хүндэлхэhөө урид сэбэр мүнгөөр hиилэгдэhэн угалза хээтэй матар аяга соогоо hү хэжэ ундалуулдаг заншалтай байгаа. Энэ ехэ дэлхэйн шэмые шэнгээhэн амидаралта сагаан hүн - монголшуудай хүндын hүлдэ. Нарай нялхануудта, эсэhэн, даараhаа дашье ами зуулгаха шэдитэй энэ хоол ажалша, малша зоной амидаралайнь агууехэ заяа hүлдэ боложо мандаhан алдартай. Гал улаан Хулгана жэлдэ hүн далай салгидажа, табан хушуу малнай үдэжэ, буряад зомнай амар мэндэ, баян тарган ажаhуухань болтогой.

Нааданда ерэгшэдые Улаан-Удын 24-дэхи үндэhэтэнэй лицейн дууша хүбүүд, басагад буряад hайхан дуугаар амаршалаа hэн. Энэ нааданай үргэлжэлэлдэ буряад драмын театрай мэргэжэлтэ артистнарай улаахай Хулгана тухай шогтой, дуутай, солгёо хатартай зүжэг харуулхада, зал соо hуурhан зон нэрьемэ шангаар энеэлдэhэн, хүхиhэн, халуун альга ташалгаар үдэшэhэн байна. Д.Бочиктоевые, М. Елбоновые, Э. Жамбаловае, В. Цыренжаповые харагшад халуунаар уттаа hэн.

Зүжэгэй hүүлээр, богони забhарлалай үедэ, хоёр аймагайхид театрай фойе соо сугларада, элдэб наада зугаа дэлгээбэ. Жэшээнь, мэргэн хёрхын мүрысөөндэ хабаяа туршаха дуратай шуул олон байба. БГУ-гай буряад хэлэ бэшэгэй факультедэй аха курсын оюутад эндэ ехэ эдэбхи гаргаhан гэжэ тэмдэглэлтэй.

Россин габьяата артистка Нина Токуренова, мүн Буряад Республикын арадай артист Цыден Цырендоржиев саашанхи наадыс хүтэлhэн байна.

Нааданай хоёрдохи хубиин эхиндэ Хэрэнэй дасанай шэрээтэ Балдан ламхай тайзан дээрэ уригдаа hэн. Бурхан багшын зүрхэн тарни уншахадань, зал соо hуугшад хойноhоонь дабтажа, наманшалан зальбарба. Түнхэн, Аха голой зоной аха захатанай нэгэн, Буряадай арадай поэт Шагдар Байминовые тайзанда уриба. Сэдьхэлдэ хадуутдама hайхан үгэнүүдээр бултанда хандажа, үндэр тэнгэри эсэгын, үлгэн дэлхэй эхын үргэмжэтэй, буянтай, хэшэгтэй ябахыень үреэгээ. Тиигээд Хойто-Гол нютаг тоонтотой, дайнай ветеран, Илалтын түрүүшын (1945), мүн 1990, 1995 онуудай жагсаалда хабаадалсагша Буда Дабаевич Ангархаевта халуун альга ташалган доро хонин төөлэй барюулагдаба. Зал соо hуурhан үндэр наhатайшуулда үнэтэ бэлэгүүд, баглаа сэсэгүүд үршөөгдөө.

"Хэнгэргэ" ансамблиин Түнхэнэй ёохор дуулахада, зал соохи харагшад дэмжэлсэжэ, дуутаа нэгэдүүлэн, хүнхинүүлбэл даа.

Үльгэрэй баатар—Саяанай
Үбсүүнhээ харьялhан
Солгёо дошхон Хэнгэргын
Хонгёо сэбэр уhанhаа
Ундалагша бугын
Урамдаhан мэтэ,
Тайгын бүдүүн модоной
Найгаhан мэтэ наадахабди.

Ажалай Улаан Тугай орденто багша Ольга Иринчиновна Бандеева ансамблиие хүтэлбэрилдэг. Багшын ажалай ветерануд С. Р. Конякова, А. Д. Петухова, В. М. Зомонов ансамблиин эдэбхитэй гэшүүд юм. Таhархай нютагай үнинэй hаалишад, "Восточные Саяны" колхозой байхада, түрүү ажалшадай зэргэдэ ябаhан С. Р. Банчикова Д. Д. Баторова хоёр "Мэдэгмаашые" хангюурдаа. Ансамблиин бүридэлдэ залуу хүбүүд, басагадай олон болоhониинь hайшаалтай. Үнгэрhэн Гахай жэлдэ "Хэнгэргэ" аяар холын Испанида хүрэжэ, буряад арадайнгаа дуу, хатар наадые харуулhан байна. Хулгана жэлдэшье амжалтатай, урагшатай байхыень хүсэнэб.

"Бадма сэсэг" (урид "Лотос" нэрэтэй hэн) ансамбль-театрай хүбүүд, басагадай уян нугархай хатар бултаниие хужаалуулаа. Түнхэнэй бэлигтэй хүбүүн Дандар Бадлуевай хүтэлбэрилдэг энэ коллектив Россин олон хизаар нютагуудаар, холын хари гүрэнүүдээр нилээд ябаhан, ябадагшье. Ансамблиин бүридэлдэ шэнэ хатаршад олон. Жэшээнь, Таhархай тоонтотой аха, дүү Зоригто, Суржана Хусаевууд.

Дуушан Туяна Холбоевагай буряад арадай дуу дуулахадань, шагнагшад удаахан тайзанhаа табингүй, альга ташажал байба. Бэлигтэй оперно дуушан Елена Шараевагай hайхан хоолой бултанай дурабуляажа, тэрээндэ баглаа сэсэгүүд барюулагдаа.

Шэнэ жэлдэ шэнэ амжалт хүсэнэбди, Түнхэнэй гургалдайнууд!

КОНЦЕРТЫН hүүлээр сайлалган боложо, сагаан эдеэнэй дээжэ, Хангайн хэшэг, мяхан табаг элбэг-дэлбэг табигдаа. Нютаг бүхэн аха зоной хүндэлөө, hайхан үреэлнүүд хэлэгдээ. Зутараан сайн хангал анхилаад, баллаг наhамни hанагдаа hэн... "Табан тамгын тогоон соо хуураhан шэниисэеэ уур соо нюдэжэ, аагаhаяа бусалhан ногоон сайдаг hамараад, үдхэн үнжэгэтэй hүн хэдэн халбага шара тоно, дабтан нэмэжэ, амта оруулhанай удаа энэ зутараан сайгаа халуун галаа эдеэшүүлээд абаа hаатнай, шүүhэн шэмээр элбэг, угаашье амтатай хоол болодог юм. ...Янгинамаа хүйтэндэ даараhан бэеыетнай, бээрэhэн сэдьхэлыетнай дулаасуулха шэдитэй хоол юм даа" гэжэ Балдан Ябжанов hэн.

Б. А. Артугаев, "Саян" жасын гүйсэдхэхы директор: "Олон зоной үргэмжөөр, бултанай оролдолгоор энэ наадамнай үнгэржэ байна. Л. Тапхаевай бэшэhэн сценаряар режиссер Н. Токуренова зугаа наада зохёогоо. Залуу үетэн, оюутад ехэ эдэбхитэйгээр хабаадаба. Углөөдэртөө аха зоноо, Түнхэнhөө буурhан айлшадаа "Годли" ресторанда хүндэлхэ, бэлэг-сэлэг барюулха хүсэлтэйбди."

hүниин тэн болотор нютагайхид ёохороо хатараа hэн. Ама сагаан Хулгана жэлнай арад зоноо баярлуулхань болтогой!

Т. САМБЯЛОВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: hайндэрэй үедэ.

С. БАЛДУЕВАЙ,
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото-зурагууд.

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

hАНАhАНАА БЭЕЛҮҮЛХЭ ХҮСЭЛТЭЙГӨӨР

Захааминай пивэ амтатай, шанар hайнтай гэжэ үнинhөө мэдэжэ гүб даа. Урдандаа эндэхи пивын завод хододоо түрүү hуурида гарадаг предприятинуудай нэгэн байгаа.

Мүнөө тус завод "Янтарь" гэhэн акционернэ бүлгэм болонхой. Манай корр. Н. ГАРМАЕВА тус бүлгэмэй генеральна директор В. Д. ЖАЛСАНОВТАЙ уулзажа, хэдэн асуудалда харюусахыень гүйба.

—Виктор Дарицыренович, 1988 ондо пивын заводто танай директорэр томилогдоходо, үйлэдбэриин бата бэхи үндэрилсаанууд hаңдаржа ошолэнхэй, гүрэнэй түсэбөөр үндэсэлгүүрэй шэрүүн үндэрилсаанууд үзэгдэжэ, нэгэл гиимэ тогтууригүй байдал гаргонижоод байгаа. Иимэ эрхэ байдалда ямар шинидхэбэринүүдые, хэмжээнүүдые абажа, яагаад ажалаа эрхилэхэ hэмта?

—Тэрэ үеын эрхэ байдалда нэгэл бодомжотой шинидхэбэринүүдые абажа, тон болгоомжотойгоор хэмжээнүүдые абаха хэрэгтэй байгаа. Үнинhөө хүдэлжэ, дүршэл ехэтэй болоhон хүдэлмэришэдые яажа гаашадань ажалдань үлөөжэ, предприятияа hандаралhаа абаркаб гэhэн гол зорилго табигдаа hэн. Мүнөө хэдэн жилэй үнгэрөөд байхада, энэ зорилго гол түлэб дүүргэжэ шадаhан байнабди гэжэ санагдана.

Манай гаргадаг пивын хадагалагдаха болзор 3 hара болотор, hунаагдаа hаа, республикын бүхы районуудые пивээр хангажа шадаха хэмжээтэйбди гэжэ тиихэдэ бидэ тооложо үзөөд ойлгоо hэмди. Түхеэрэлгэнүүдээ шэнэлхэдэмнай, 200 миллион рублиг хэрэгтэй hэн. Тиин 1993 ондо пивэ эhээдэг 7 тонно хэмжүүрэй 28 томо баагуудые, нэгэ үгөөр хэлэбэл, эhээлгын бүхы отделени шэнэлээбди. Байрыень капитальнаар заhабарилжа, богонихон болзор соо энэ хүдэлмэриеэ үргэхэдэмнай, заводой продукци гаргадаг хүсэн 1,5 дахин дээшэлжэ үгөө. 1989 ондо шэнгэн унда юулэдэг цехэй байшан баряабди. Мүн энэл үедэ өөрын котельнэ барижа үргэбди.

—Захааминай пивэ урдандаа ехээр сэгнэгдэдэг үндан байгаа hэмнай даа.

—Тэрэ гэhээр олон юумэн хубилаа, саг үнгэрөө.

—Мүнөө үедэ гаргадаг продукци тухайгаа юун гэжэ хэлэхэ байнат? Хилын саанаhаа асарагдадаг элдэб унданууудай худалдагдадаг болоhон үе сагта танай предприятиин гаргадаг пивэ хэр хэрэглэгдэдэг зандаа гэшэб?

—Манай гаргадаг продукци ехэнхидээ Улаан-Үдэдэ, Гусиноозёрскдо, Хяагтада абаашагдана. Хамтадаа наймаанай 40-өөд эмхинүүдтэй хэлсээ баталаад, нягта холбоо барисаа байгууланхайбди. Улаан-Үдын томо гастрономууд бидэнэй пивэ дуратайгаар наймаанда табидаг. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, гаргадаг продукциимнай 95 процентнь районhоо гадуур эльгээгдэнэ.

Райондо оройдоол 5 процентнь үлэнэ. Энээнэй шалтагаан гэхэдэ, Захааминай район түб хотоhоо, түмэр харгыhаа холо байдаг захын район хадаа мүнөө олон бэрхэшээлнүүдтэй ушарна. Эндэхи ажалшадай байра байдал мүнөө дээрээ муу, тиимэhээ манай продукци худалдааанда ехэ гаранагүй. Харин ниислэл хотодо продукциимнай ехэ дуратайгаар хүнүүд абадаг.

Курск хотын пивын заводтой хэлсээ баталаад, пивэ шанахада хэрэгтэй зүйл абажа байдагбди. Омскhоо, Приориин хизаарhаа түүхэй эд абалсадаг байгаабди, зүгөөр тэдэнэр ехэ мунгэ эринэ. Пивын шанар ажалшадай дүй дүршэлhөө, оролдолгоhоо, харюусалгаяа хэр зэргээр мэдэрдэгhээ дулдыдаа бээ. Светлана Сергеевна Жигжитова, Валентина Анатольевна Бутина мэтын дүршэлтэй бэрхэ ажалшадhаамнай ехэ юумэн дулдыдана. Иимэ хүнүүднай омогорхолнай, түшэг тулгууримнай ха юм даа.

—Мүнөө үедэ хэды янзын продукци гаргажа, ямар хараа бодолготойгоор ажалланат?

—Продукциин түхэлнүүдые олошоруулха гэхэдэ, олон юумэн нүлөөлнэ. Урдандаа бидэ "Украинское", "Рижское", "Мартовское" гэhэн түхэлэй пивэ гаргадаг байhанаа, орёо технологитой үйлэдбэриин гаргаша ехэтэй байhанhаань боложо, гаргахаа болинхойбди. Мүнөө ехэнхидээ "Жигулевское", "Славянское" гэhэн пивэ гарганабди. Унданууд тухай хэлэхэ болоо hаа, "Лимонад", "Буратино", "Дюшес" гэhэн нэрэтэй эгээл хямда унданууудые гарганабди.

Үбэлэй үедэ предприяти неделидээ 3 үдэр хүдэлхэ баатай болоно. Ажалшадайнгаа тоое үсөөрүүлхэгүйе оролдожо, тэдэнэйнгээ аша туhые хаража, элдэб арга боломжонуудые хэрэглэхые оролдонобди. Тиин декабриин эхинhээ "Киевская помадка" гэhэн конфетэ гаргажа эхилээбди. Энэ шэнэ продукцимнай сертификаци, стандартизаци гарабал, манай захааминаархин өөhэдын конфетэнүүдые худалдан абадаг болохо.

—Энэ хүшэр үе сагта ажалшадайнгаа ажабайдал бага зэргэ хүнгэдхэхэ гээшэ предприятинуудай нангин уялга ха юм даа. Танай ажалшад ямар байра байдалтай, урма зоригтойгоор ажаллажа, ажаhуужа, шэнэ жэлээ уттаад байна гээшэб?

—Пивэ үйлэдбэрилгэдэ хүдэлдэг ажалшаднай муу бэшэ салин хүлhэ абадаг. Ажалай hууринуудые үсөөрүүлхэ ушар үшөө үзэгдөөгүй. Өөhэдын столово нээнхэйбди гэжэ дээрэ дурдаа hэм. Мүн өөhэдын магазинуудтайбди. Энэмнай мүнөө бидэндэ ехэ туhатай, ажалшад эндэhээ салин хүлhэеэ абаад, түлэхөөр бэшүүлээд, эдеэ хоолой зүйлнүүдые абаха аргатай. Мүн эндэмнай хямда сэнтэй продуктнууд худалдагдана.

Манай предприятиин хажууда хубсаhа сэбэрлэдэг химчисткэ байрладаг. Химчисткэ урдань ажаhуудалай хэрэглэмжэ хангалгын комбинадай цех байhанаа, гол предприятиингаа муу байдалда ороходо, хаагдаха туйлдаа хүрөө hэн. Бидэ байра байшангыень заhабарилжа, түхеэрэлгэнүүдыень hэльбэн шэнэлээд, химчисткые өөhэдынгөө дали доро абаа hэмди.

Энэ гаргаша ехэтэй ажал ээм дээрээ ашабат гэхэ хүнүүд байгаа.

Саашадаа бидэ гараа хабсараад, миин hуухагүйбди. Пивэ хадагалха болзор hунаажа, 6 hара болгохо хүсэлтэйгөөр шэнэ технологи нэбтэрүүлжэ шадаа hаа, продукци ехээр гаргадаг болохо hэмди. Энэ хараа бодол бэелүүлхые оролдохобди.

Урдандаа бидэ "Пищепром" нэгэдэлдэ ородог республикын эдеэ хоолой 15 предприятинуудай нэгэн байhанаа hалаа hэмди. Энэмнай ехэ hайн юумэ асараагүй, республикын эдеэ хоолой предприятинуудай hалбари хүгжөөхэ, бэе бэедээ туhалжа байха зорилготойгоор hаяхана дахинаа нэгэдээд, манай бүлгэмэй дэргэдэ оптово түб нээхэ гэжэ шиидээбди. Тиигэhээр районой тосхонуудта магазинуудые нээхэ hанаатайбди.

hаяхана республикын "Пищепром" нэгэдэлдэ ородог предприятинуудай продукциин түрүүшын парти райондо асарагдажа, худалдаанда гараа. Асарагдаhан продукциин зарим хубинь элдэб магазинуудта орожо, нүгөө хубинь манай бүлгэмэй магазинда худалдагдаа.

—Та мүнөө декабриин 17-до үнгэрhэн hунгалтануудай урда районой гулваагай тушаалда кандидатураяа табиhан 7 хүнэй нэгэниинь гээшэт. hунгалтануудай дүнгөөр урдань энэ тушаалда хүдэлжэ байhан В. Б. Соктоев илажа гараа. Та ехээр голхоржо, урмаа хухараагүй гүт?

—Район, республика, гүрэн бүхыдөө мүнөө ехэ хүндэ байдалтай. Би мүнөө дүшэн наhанайнгаа дабаа дабанхай ябанаб. Энэ наhандаа хүн омог, огсом, юушье хэжэрхихээр, юушье дабажа гарашахаар бэлэн байдаг ха юм даа.

Райондо туhатай ажал хэрэг бүтээжэрхихэ гэhэн баhа нэгэ огсом бодол түрөө гэхэ юм гү даа... hунгалтын дүнгүүд намайе голхороогоо гэхэ аргамгүй. Энэшье тушаалдаа хэхэ, бүтээхэ хэрэгүүд олон даа.

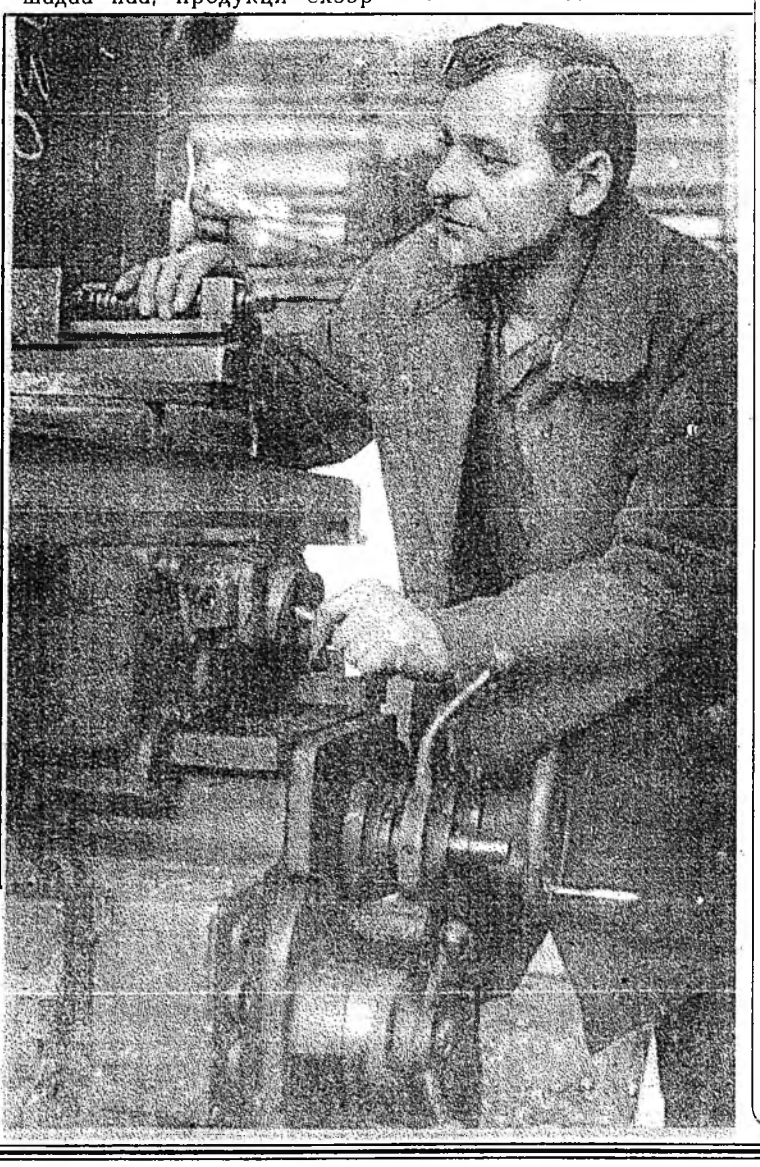

Ленинэй орденто ЛБРЗ-гэй аппаратна цехэй механическа участогта 5-дахи разрядай үрэмдэгшэ Виктор Басильевич Ясюк гурбан циркулярна станогто 29 жэл хүдэлхэдоо, халаанайнгаа деталбари холо үлүүлэн дүүргэдэг заншалтай.

Ажалай ветеран гурбан станок дээрэ элдэб орёо оньhон детальнуудые үрэмдэжэ бүтээнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: *үрэмдэгшэ В. В. Ясюк.*

С.БАЛДУЕВАЙ фото.

АЙМАГАЙ СОВЕТ АЖАЛАА ЭХИЛБЭ

hаяхан Загарайн аймагай түрүүшын советдэй сесси үнгэргэгдөө. Аймагай советдэй түрүүлэгшын орлогшоор Владимир Жигмытович Жамбалов hунгагдаба. Владимир Жигмытович ажал hайн мэдэхэ, аймагай урда табигдаhан асуудалнуудые шэнэ байдалай үедэ, шэнэ ёhо гуримаар шиидхэхэ зорилготой юм.

Аймагай предприятинууд, колхоз, совхозуудолзо олохын тула түрүүлэн эдэбхи үүсхэл гаргаха ёhотой гэжэ сесси дээрэ хэлэгдээ. hургуули, үхибүүдэй саад, больница, бусад эмхи зургаанууд өөhэдынгөө хүсөөр ажалаа эмхидхэхэ аргатай. Хартаабха, овощ ургуулха, саг соогоо мяхатай, hүтэй болохые оролдохо хэрэгтэй гэжэ олонхи депутадууд тэмдэглэбэ.

Депутадууд хоёрдохи сесси дээрээ аймагай экономическа байдал hайжаруулха тусхай программа зохёохо юм. Тус программа олониитын хабаадалгатайгаар сесси дээрэ харагдаха, баталагдаха болоно.

В. БАТОРОВ.

АЮУЛАЙ ЗАХАДА ХҮРЭНХЭЙ

БОЛЬШОЙ КАМЕНЬ (Приориин хизаар). Алас-Дурнын "Звезда" заводой профсоюзай комитет январиин 15-да Россин дулдыданги бэшэ профсоюзуудай федерацида сошордомо мэдээсэл эльгээгээ. Юуб гэхэдэ, түлигдэдэг мазудай дуталдаhан ушарhаа эндэ январиин 5-hаа дулаа дамжуулхаяа болёо, сүүдхэдээ 4-5 часай туршада зайн гал таhалдана.

Байрануудта, больница болон үхибүүдэй эмхинүүдтэ дулаанай болон зайн галай таhалдаhан ушарhаа грипп үбшэн таража эхилээ.

Энэл шалтагааннhаа заводуудай дэргэдэ байhан уhан доогуур ябадаг атомна онгосонуудай реакторнууд хорото элшэ сасаха туйлдаа хүрэжэ байна.

Дүүргэгдэhэн гүрэнэй захилай түлөө Оборонын министерствын мүнгээ түлөөгүй ушарhаа иимэ байдал тохёолдоо. hаядаашье түлэгдэхэ аргагүй. Ушар иимэhээ эндэ социальна хёмороонуудай, экологическа аюулай hүжэрхэнь дамжаггүй гэжэ Большой Каменьдахи профсоюзай ударидагша О. Скрипка тооло́но.

В. ВОЛЬСКИЙ.

Энэ мэдээсэлэй хэблэгдэжэ байха үедэ Алас-Дурные нүүрhээр хангадаг комплекснуудта федеральна бюджедhээ сэхэ мунгэ hомолхо гэhэн шиидхэбэри Россин Правительство абаа.

Ум Маани Бадмээ Хум

"Буряад үнэн" сониной болон Россин Буддын шажантанай Түбэй захиргаанай үмэнэһөө тус хуудаһан һарадаа нэгэ удаа хэблэлдэ гарадаг.
Февраль, 1996 он.

1959 ондо Энэдхэгтэ гараһан "Шатапитака" номой 11-дэхи ботидо Монголой мэдээжэ академик Ринчен Бимбаевай редакторлан, лата үзэгөөр толилһон Буяндалай дооромбын' "Буряад газар бурхан-у шашин хэр мэту дэлгэрэгсэн хигэд шашин баригчи хэдүн блама-нар-ун цадиг' тобчи тэдүй өгүүлэгсэн орошиба" гэһэн зохёолые бага зэргэ тобшолон, доро буряадшалбаб.

Хилгантын (Мөөрөөшын) Балдан Брайбун дасанай үндэһэлэгдэһөөр 260 жэлэй ойдо

БУРЯАД ОРОНДО БУРХАНАЙ ШАЖАНАЙ ДЭЛГЭРЬЭН ТУХАЙ

СЭЛЭНГЫН аймагай найман эсэгэ доторхи цонгоол обогой депутат хамба Заяагын гэгшэ 1711 ондо мүндэлөөд, 1725 ондо' энэ лама Баатарын, Дахулайн хубарагуудтай гурбуулан һургуулида һураха зорилготой Ехэ Хүреэ хүрэжэ ошобо. Тэдэнэй ерэһэн үдэр Богдын ордондо аянга бууба ха. Энэ юунһээ болобо гээшэб гэжэ зурхайшын шэнжэлэн үзэхэдэ, Сэльбын гол уруудажа ерэһэн юрын бэшэ хубсаһатай гурбан хүнүүдһээ болобо гэгдэбэ. Богдын ордонһоо эдэ гурбан үтэр түргэн ябагты, эндэ һуужа болохогүй гэжэ захирба.

Тэндэһээ Баатарын хубараг Сэцэн хаанай хошуунай Хүреэндэ ошожо, зурхайн һургуули хэбэ. Дахуулайн хубараг Амдо ошожо, уншалга гүрэмэй һургуули хэбэ. Заяагын лама Түбэдэй Баруун Жуу хүрэжэ, Гоман хиидын хамцинда цанид чойрын' һургуули хэбэ.

Заяагын лама 6-7 жэл һуража, 2-дугаар Банчин богдо гэгээнтэнһээ гэцүүл санваар, 7-дугаар Далай-лама Галсан-Жамца гэгээнтэнһээ гэлэн санваар хүртэбэ.

Заяагын лама Буряад орондоо буддын шажан дэлгэрүүлхэ зорилготой байһанаа мэдүүлжэ, Банчин богдо гэгээнтэнһээ баншан малгай хайрада хүртэбэ. Далай-лама Сүмбэр уулые һажаһан табан оройтой хиид нютагтаа бодхообол, һайн байна гэжэ зарлиглаад, гарай зураг зуража хайрлаба.

Бурханай хүрэг болон олон ном сударые залажа, Заяагын лама 1740-өод оной үеэр нютагтаа бусажа ерэбэ. Тэрэ үедэ Цүхын Ехэ Нюга гэдэг газарта Пүнцүг ноён лама' табангууд, цонгоол обогтониие хамтадхажа, эшэгы дуганда хурал хуража байһан байба.

Энэ хоёр ламанар цанид чойрын талаар ном хаялсаад, Пүнцүг ламань илагдаад, Заяагын лама шэрээдэ һууха боложо, мандал үргүүлжэ, шажанай эзэн гэгдэн хүндэлүүлбэ.

Энээнһээ урда хурлаад уласын үбгэ эсэгэ Андахай гэгшэ табан хүбүүдтэйгээ нүүжэ, Түшээтэ хаанай нютагһаа ерэхэдээ, өөрынгөө үеэлэ болохо Санжай ламые шажан дэлгэрүүлхэ зорилготойгоор абажа ерэһэн байгаа. Тэрэ лама Химнэ нютагта 1701 ондо эшэгы дуганда хурал хуража эхилһэн гэдэг.

Хойшоо 1720-ёод оной үеэр 50 тангад, 100 монгол ламанар эхилжэ ерэһэн гэдэг. Тапгаднар Баруун Жууһаа Гоман дасанда хурал хуража мэргэжэһэн шабинар байба. Зүүн-Гарын (Джунгариин) талаһаа ябажа ерэһэн ламанар баһал шажан дэлгэрүүлхэ хүсэлтэйгөөр ябаһаар замдаа түбэдүүдтэй танилсажа, эбэ нэгэдэжэ, хани нүхэд болобо.

Эдэ ламанар ерээд, амитан зондо туһатай байһаниие дээшэнь мэдүүлхэдэ, 1752 ондо ламанарые гүрэнэй захирамжада байлгаха боложо, алба татабаригүйгөөр 150 комплект лама гэгдэн баталагдаба.

1730-аад оной үеэр Санжай-лама нүгшэжэ, Химнын дуганай хуралай һулашаг болоһон сагта, хатагин обогой Ахалдайн хүбүүн Жимба гэгшэ Монголдо Манзашэриин хиидтэ һургуули хэжэ, нютагтаа бусажа ерээд, хиид барижа, хурал хурахые шиидэбэ. Олонхи зон урдынгаа ёһоор Химнэ нютагтаа хиид байгуулха һаналтай байба.

ЖИМБА ЛАМА Хүлэн нуурайнгаа баруун эрьедэ хиид барюулха гэжэ һанабашье, гансаараа энэ хэрэгые бүтээхэеэ татагалзажа, Цонгоол дацанда Заяагын ламада шаби оробо. Хожомынь Заяагын хамба-лама ба Баатарын шанжидба хоёрые залажа, Хүлэн нуурай баруун эрье зубшан ябажа үзөөд, эндэхи газар эрхим һайн гэгдэбэ. Хонгор уулые түшэлгэ болгон, Енхор нютаг руу хандуулжа, Хүлэн дасаниие барюулһан гэлсэдэг.

Залагдажа ерэһэн хоёр ламанар Ноёхон нютагһаа залалтай байһан тула Ноёхон хүрэтэр улаашанаар хүргүүлбэ. Замдаа Тоёоной дабаа дабажа ябахадаа, ламанарай хойноһоо ябажа ябаһан улаашанай тэдэнэй хөөрэлдэхые шагнахадань, Баатарай лама хамба ламада хандажа: "Шажанай захиргаа байгуулха газараа юундэ эдэндэ үгэбэт?"— гэжэ асууба. Заяагын лама: - "Бидэ гурбан ганса цонгоол обогтоной түлөө тангад, монгол газараар ябаһан бэшэбди, бүхы Буряадай отогуудай шажанай хэрэгэй түлөө ябаха ёһотойбди",—гээ гэлсэдэг.

1767 ондо оросой хатан хаан шажаниие үгрэнэй мэдэлтэй болгохын тула аймаг бүхэнһөө нэгэ, нэгэ депутадые татаһан байжа, Хориин аймагһаа Сандун гэдэгые ябуулба. Сэлэнгын аймагһаа депутадые олоогүй байтарнь, нютагайнь зон Заяагын ламые депутадта ябуулхые шиидэжэ, олоороо эдэбхитэй оролдон түхеэржэ, Москва ябуулһан гэлсэдэг.

Заяагын лама хатан хаантай бараалхажа, Түбэд, Хитад, Амдо газараар ябаһан һониноо болон Банчин богдо, Далай ламатан тухай хатан хаанда айладхажа, ехэ таалалда хүртэбэ. Буряад орондоо буддын шажан дэлгэрүүлхэ зүбшөөрэл абажа, депутат хамба ламын үндэр тушаалда баталагдаба. Нютагаа бусахадаа, Тобольскын, Эрхүүгэй болон бусад губерниин ноёдоор хүндэтэйгөөр уттуулан ябажа ерэһэн гэдэг.

Тэрэ үеһөө хойшо Буряад орондо дасан дуган олошорбо.

Заяагын хамба ламатан жаран долоон наһандаа 1777 ондо наһа бараба.

1780-яад оной үеэр Ахалдайн Жимба лама Дээдэ-Үдэ ба Эрхүүгэй тамгын газарһаа Сэлэнгын 5 дасанай захирагша бандида хамба лама болон баталагдаба гэдэг. Заяа-хамбын һүүлээр өөрынь аша хүбүүн Хэтэрхэйн Содномпэл орондонь хамба болон һууба.

Тэрэ үеһөө хойшо цонгоол обогтон болон Хүлэн дасангай зон хамба ламын тушаалаар буляасалдаха болобо.

Цонгоолой ламанар, ноёдой түлөөлэгшэ, Хүлэн дасанһаа Будын Билигтэ' болон хэдэн хүнүүд Эрхүү хото хамбын тушаалай талаар арсалдаае таһалха һанаатай ошобо ха. Будын Билигтэ ухаан ехэтэй, үгүүлхэдээ мэргэн тула арсалдаагаа шүүжэ, өөрынгөө багша Ахалдайн Жимба ламатаниие Сэлэнгын баруун талын дасангуудай бандида хамба лама болгон баталуулһан гэлсэдэг. Цонгоолой депутат хамба Заяагынхиие хамба гэһэн солыень нэгэдүүлжэ, Буряадай шажанай эзэн бандида хамба лама болон баталагдаба.

Тиигэжэ нэгэ үе Буряад орондо хоёр хамба лама байһан гэдэг.

Тэрэ үедэ шажанай хиид сүмэ ба лама хубарагууд бии болоһоншье, заха хилэ маша шанга боложо, Монгол, Түбэдһөө ламанар ерэхэеэ болижо, Буряад орондо шажанай һургуулигүй дээрэһээ арюун санваартан хомор шухаг боложо, һургуулинууд хэрэгтэй болобо.

Онон-Цүүгэлдэ хиид тогтожо, Худанай дасанһаа Лүндүг Дандаруунайхиие шэрээтэ болгон залажа, Цүүгэлдэ цанид һургуули тогтобо. Тэрээнһээ уламжалан, Хүлэнгэй, Анаагай, Агын болон бусад дасангуудта цанид һургуули дэлгэржэ, Номой удха мэдэхэ арюун санваартан маша олон боложо эхилбэ.

ВАНЧИГЫН ЛАМА' бага наһанһаа судар тарни номуудта абьяастай, тарни номдо мэргэжэһэн Цүүгэлэй цанид һургуулида 10 гаран жэл һуража, нютагтаа бусажа ерээд, Хүлэн дасанда цанид һургуули тогтообо.

Баһа Дандар ламхайн шаби Аюша гэбшэ Анаа дасанда цанид һургуули тогтоожо, бүгэдэ зондо ном номложо, хүн зондо маша ехэ туһа болобо. Саашаа Хориин бусад дасангуудта цанид һургуули тогтожо, гурбан суртал түгэлдэр шабинараар дүүрэн бологдоһон ха. Гадна Дандар ламын шаби Агын Данжинай ламхайтан бага наһанһаа сахил санваар арюунаар сахижа, Цонгоолой дасанай цанидта мэргэжэжэ, Агынгаа дасанда цанид һургуули тогтооһон түүхэтэй.

Дандар ламын шабинар байһан Дэлгэрын болон Түгэлдэрэйн ламхайнар хоюулан Буряад-Монгол уласын өөрынь хэлэн дээрэ түбэд, тангадаар бэшэгдэһэн ном сударые монголоор оршуулан, номой удха шанарые ойлгосотой болгожо, монголоор хэблэхэ хэб юумэ һиилүүлжэ, ехэ оролдолго гаргаһан ха.

Цанидай һургуулинуудые дүүргэжэ, гэбшэ габжын дамжаа үргэжэ, солотой болоһон ламанар олошорбо'.

Хожомоо эндэ тэндэ мамба (эмэй) дасангууд бии боложо эхилбэ.

Цонгоолой дасаниие бариха хэрэгтэ Үхин тайшаа, тэрэнэй шадалтайхан ойро дүтынхинь, Баатарын шанжидба зурхайша юумэд маша ехэ оролдожо, мүргэлшэд зонойнгоо дунда бадар, үргэл, нэмэри хэлгэһэн тухай Заяа хамбын намтар соо тодорхой бэшээтэй байдаг.

Ахалдайн хамба ламатан ехэ эмшэ, эд зөөри ехэтэй байһан тула Хүлэнгэй дасан барилгада ехэ мүнгэ зөөри оруулһан гэдэг.

Энээгээр, Буяндалай дооромбын дээрэ дурдагдаһан зохёолой гол удха ергүүлгань дүүрэбэ.

Р. ЦЫДЕНДАМБАЕВ
мүнөөнэй хэлэндэ оруулба.

ОРШУУЛАГШЫН АЖАГЛАЛТА

' Буяндалай дооромбо—зохёолшын ара нэрэ гү? Юрэ, тиимэ дооромбын хаана, хэдыдэ байһан тухай тодо мэдээн үгы;

' цадиг—намтар;

' Заяа хамбын түрэһэн, Түбэд ошоһон, ерэһэн сагынь ондо ондоо баримта мэдээнүүдтэ ондо ондоогоор үгтэдэг;

' хамцин – дасанай бүридхэлэй нэгэ бүлгэн (Түбэдтэ);

' Пүнцүг ноён лама (Агваан Пүнцүг)—1690-ээд опой үеэр монголой Түшээтэ хаан аймагһаа Үхинтэйтэй ерэлсэжэ, Цонгоол дасанай түрүүшын шэрээтэ байһан;

' Хүлэн нуур—Галуута нуур, эндэхи дасаниие үшөө Тамчын гэдэг;

' 1670-аад оной үеэр Сахулаагай хүбүүн Заяа Монголһоо Ородой сагаан хаанай албата болохо хүсэлтэй бодхуултаад, Дамба-Даржаа гэжэ ехэ хүбүүнтэйгээ, Хэтэрхэй гэжэ бага хүбүүнтэйгээ ерэһэн байгаа. Тиихэдээ Хэтэрхэйн хүбүүн Содномпэл Заяа хамбын аша болоно ("Бичиихан записка");

' Будын Билигтэ—Хүлэн нуурай дасанай ехэ эмшэ лама Томскын губернаторай үбшэн һамгые эмшэлжэ, эдэгээжэ, губернаторай ехэ хайрада хүртэһэн гэжэ энэ зохёол соо тэмдэглэгдэнэ;

' Д-Ж. Ломбоцыреновэй бэшэһээр, 1810 ондо хаанта засагай зарлигаар хамба ламын болон шажанай нэрэ хүндые үргэхын тула нэгэ хамбатай боложо, Бандида хамба ламын тушаалда Данзан-Гаваан Ешижамцынхи баталагдаба.

' Ванчигын лама - 1860 ондо Сэлэнгын степной дүүмэдэ ноёд сайднар, ехэ ламанар сугларжа, наһа бараһан Ешижамцын Чойбон-Доржо хамбын орондо дэбжэгдэһэн гурбан кандидат ламанарһаа Цонгоол дасанай шэрээтэ Сан-Дэлэг Ванчигынхи һунгагдаһан гэжэ Сэлэнгын дархан тайшаа Дамби-Жалсан Ломбоцыреновэй түүхэ бэшэгтэ байдаг.

' Цонгоол дасанда цанид хуралда мэргэжэһэн ехэ эрдэмтэй ламанар олон байһан гэдэг. Энээниие баталһан жэшээ дурдабал, цонгоолой лама Сүльтим Арзанайн Баргажанай дасанай шэрээтэ 1829 ондо болоһон, мүн баһа цонгоолой Нима-лама Хурамхаанай дасанда шэрээтэ һууһан гэжэ Биргажанай буряадай түүхэ бэшэгүүдтэ байдаг.

' Республикын үндэһэтэнэй архив соохи мэдээнүүдээр 1923 ондо Цонгоол дасанда 85 гэбшэ, 59 габжа зиндаатан байгаа.

' Мүнөө Мөөрөөшын дасанда ганса цонгоолнууд бэшэ, харин ашабагад, табангууд болон бусад отогуудайхидай мүргэжэ, дасан бүтээхэ хэрэгтэ эдэбхитэйгээр оролсоһониие хараада абажа, оршодог газараарнь Мөөрөөшын болоод түбэд нэрээрээ "Балдан Брайбун" гэжэ дасанай устав соогоо баталагдаа.

' 1736 ондо анхан Хяагтын аймагай Хилганта нютагта эшэгы дуган табижа, хурал хуража эхилһэн тухай баримта цонгоол угсаатанай угай бэшэгүүдтэ байһан гэжэ нютагай наһатайшуул хэлсэдэг.

"Бидэ... ганса цонгоолой обогтоной түлөө тангад, монгол газарнуудаар ябаһан бэшэбди, бүхы Буряадай отогуудай шажанай хэрэгэй түлөө ябаха ёһотойбди".

(Тоёон дабаан дээрэ Заяа хамбын хэлэһэн үгэнүүд).

ЗАЯА ХАМБЫН СУБАРГА БҮТЭЭЕЛ!

Эндэ толилогдоһон Буяндалай дооромбын түүхэтэ зохёолой удхые тобшолон дүгнэжэ бодоходо, Цонгоол дасанай болоод эгээн түрүүшын хамба лама Дамба-Даржаа Заяагайн алдар габьяа Буряад орондо буддын шажан дэлгэрүүлхэ нангин хэрэгтэ маша ехэнь дамжаггүй.

1991 оной июль һарада гушаад оной үеэр һандаргагдаһан Цонгоол дацангай һуури дээрэ дуган бүтээгдэжэ, 1994 оной октябриин 7-8-най үдэр хирпиисээр бариһан гоё һайхан цогчин дуган арамнайлагдажа, Мөөрөөшын (үрдань Цонгоолой гэгдэһэн) "Балдан-Брайбун" дасан үнэһэн тобороһоо үндэрлэн мүндэлһэниие ехэнхи уншагшад мэдэжэ байгаа бээ даа.

Анхан Хилганта нютагта 1736 ондо эшэгы дуган байгуулжа, "Балдан-Брайбун" дасангай эхи татагдаһаар 260 жэл болоһоной ойе тэмдэглэхээр энэ жэлэй Майдарай хуралай, заншалта боложо байһан дасангай найрай үдэрнүүдээр хараалагдаба. Тэрэ болотор Буряад орондо буддын шажаниие үндэһэлэгшэдэй нэгэн болохо Заяа хамбада зорюулһан субарга бүтээжэ үрдибэл, ехэ һайн байгаа.

Минии бодоходо, һүүлэй хэдэн арбаад жэлэй хугасаада, хэсүү хүндэ, бурхан шажан хоригдожо байха үеэр олон зоной хэрэгые бүтээжэ, һанаа сэдьхэлыень заһажа ябаһан, урдань цонгоол дасанда һууһан нютаг нютагайнгаа мэдээжэ ламанарай арюун нангин дурасхаалда зорюулһан дурасхаалай самбар дасандаа тодхобол, ехэ зохид байгаа. Жэшээнь, минии мэдэхээр, манай нютагуудһаа хэд бэ гэбэл, Ширнин-габжа Бурунов, Нима-гэбшэ Баинов, Эшэ-гэбшэ Чимитов (Хилганта) Цыренжап-гэбшэ Самданов, Чойжил-амбай Гармаев (Бүрдэн), Лүндэг-гэбшэ Цыдыпов болон бусад.

Бэшэшье бэлэдхэлэй ажал нилээдгүй ехэ байхал юм бээ дээ.

Мүнөө мүнгэ танганай дутагдалтай хэсүү хүшэр сагта иимэрхүү хэмжээ ябуулга үнгэргэхэдэ, бэрхэтэйшэгынь мэдээтэй. Тиигэбэшье, "Балдан-Брайбун" дасангай үгэлигын ээзд, мүргэлшэд, олзын хэрэг эрхилэгшэд, предприяти болон байгуулгануудай хүтэлбэрилэгшэд эдэбхитэйгээр оролсожо, али болохоор туһалдагшье, саашадаашье туһалжа, буян хуряахые оролдохо бээ гэжэ бата найдагдана.

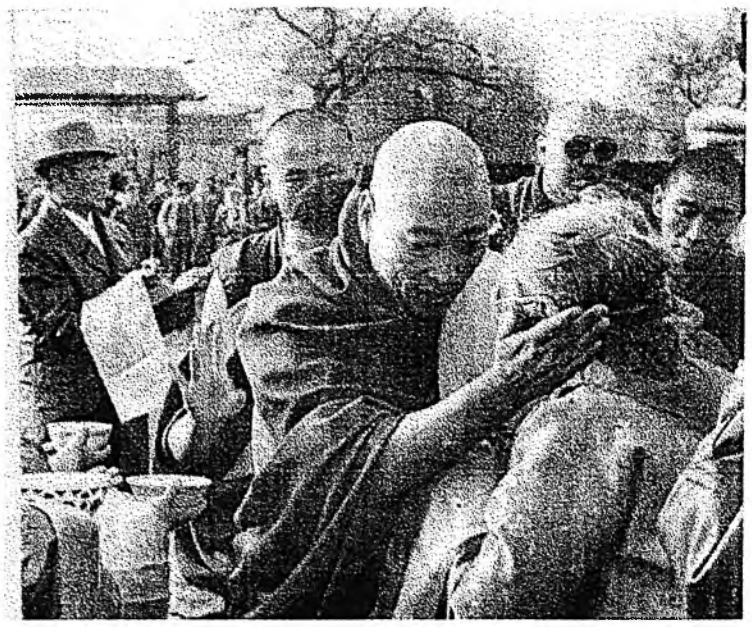

Еши-Лодой римбүүшэ шэнээр баригдаһан Мөөрөөшын Балдан-Брайбун дасаниие арамнайлалгын үедэ. 1994 оной октябриин 7,
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Цонгоол дасан 1910-1920 онуудта. Хүмэн-Хаанай үбэр.

Архивай зураг.

ГОМОН ДАСАНҺАА МЭДЭЭСЭНЭ

Мүнөө Энэдхэг орондо оршодог Түбэдэй Брайбун хиидэй Гомон дасанда һуража байдаг манай хубарагууд Буряад-Монгол улсаа тухай тоосоһон бэшэг заншалтаяа эльгээгээ. Монголой, Хальмагай, Буряадай хубарагууд хуушан сагай заншалые даган, Монгол улсаа ламанар хубарагуудай амяараа хамцан (бүлгэм) боложо, амяараа ашитын байрада ажаһууна.

Буряад ороной 25 хубараг ажаяг журам эрхимээр сахижа, ажалтатайгаар һурана гэжэ Гомон дасанай хамба Цültим Пунцок тэмдэглээ. Тэдэнэр дүйчен зиндаада (ушар ёһо - логико шудалдаг класста) хуража, жэлэй шалгалта бариһанай удаа булта удаадахи зиндаада гараба. Дамбаев Жаргал, Бальжинимаев Баясхалан - иимэ хоёр хубараг Гомбо сахюусанда зорюулагдаһан 7 үдэрэй нямбада һуугаа.

Энэ зиндаагай дүн хамта 152 хубарагһаа 120 баллтай сэгнэлтын гуримаар шалгалта тушааһан түрүүшүүлэй тоодо Ирдынеев Жигжит, Эрдынеев Аюша, Жигжитов Жамсо, Аранжапов Жамсо гэгшэд ороо.

Буряад орондо байдаг түбэд багшанарые ударидадаг Еши-Лодой римбүүшэ буряад һүзэгтэн мүргэлшэдэй хандиблаһан мүнгэнһөө Гомон дасанда һурадаг манай хубарагуудай гурбан жэлэй эдеэ хоолой түлбэри оруулаа.

Сэгнэшэгүй ехэ дэмжэлгэ хубарагуудта үзүүлһэнэй түлөө Гэгээн багшадаа баяр хүргэе.

Б. ДОНДОКОВ,
хамба ламын референт.

УТА НАҺАТАЙ, УДААН ЖАРГАЛТАЙ...

Бидэ Хэжэнгын Могсохонһоо гарбалтайбди. Мүнөө бүлөөрөө Улаан-Үдэдэ һуунабди.

Гомон дасанда нурадаг минии хүбүүн Базаржапов Батаһаа тээсгэн бэшэг абаабди. Еши-Лодой римбүүшын шаби, туһалагша, түбэд лама Тензин (Данзан) үнгэрэгшэ намар Гомон дасанаа эрьежэ бусаа. Буряад орондо таарааб, нютагтаал адли байнаб гэжэ Данзан лама буряад хубарагуудта хөөрөө.

Еши-Лодой римбүүшэ 3 жэлэй манай хоол, эмнэлгын, мүнөө оршоһон хулгана жэлэй Сагаалганай һайндэрэй мүнгэ манда хүртөогоо гэжэ хүбүүмни ехэ баяртайгаар бэшээ. Тиигээд би "Буряад үнэн" газетээр дамжуулан, римбүүшэ багшада минии хүбүүндэ, бүхы буряад хубарагуудта туһа үзүүлһэнэй түлөө баяр хүргэхэ хүсэлэнтэйб. Багшамнай ута наһатай, удаан жаргалтай ябаг лэ!

Балжама НАНЗАТОВА.

ЭРГЭ-БҮҮРГЭ - ХИЛГАНТА - ХҮМЭНЭЙ-ҮБЭР

1971-1972 оной үеэр Ивалгын дасанда хуралда ошоһон эжыгээ уттахадаа, Хилганта нютагайнгаа лама Нима-амбайтай уулзажа, манай Цонгоол дасан хэдыдэ Хилгантада бии боложо, хэзээ Хүмэнэй-Үбэртэ гараа юм гэжэ асуухадамни, нэгэ блокнот шэнги юумэндэ хаража байгаад, хэлэжэ үгөөгшэ һэн. Простой карандашаар бэшэжэ абаһанаа Нима-амбайн хэлэһэн янзаарнь цонгоолоор дурадханам:

12-дохи жараны хухэгчин туулай жэлдэ (1736 он) Цүхынгөө баруун талада Эргэ-Бүүргэдэ байсан томо эшэгы дуганаа Цүхын зүүн бэедэ Хилгантада, мүнөөнэй сая болотор байсан Хуучин Дацан тосхоной байсан газар, дацан болгон табигдацан гэдэг.

Тэгэжэл Хилгантын Цонгоол дацангы түүхэ эхилсэн гээчэл дээ. Үхинэй ехэ хүбүүн Лубсан-тайшаа, түбэд лама Агваан-Пүнцүг хоёрол ехэ оролдолго гаргажа, Хилгантын дацангыг байгуулсан түүхэтэй. Юрдөөл, Эргэ-Бүүргэдэ байсан эшэгы дуганаас эхилээд лэ Үхинтэнэйл ехэнхини оролдолгоор дацан бүтэжэ, шажан мүргэл дэлгэрсэн гэдэг.

Тэрэ үеэс дацанда мүргэл, хуралаас гадна, нютаг нютагаас 2-3 бага хүбүүсыг хубараг болгон шавилуулжа, ламын сурьгуульда сургажа эхилсэн гэдэг.

Дацаны Хилганта ерсэн хойно, даруй Түбэдэй Гоман дацанда 6-7 жэл сурсан Дамба-Даржаа Заяагынхи ерээд, Агваан-Пүнцүгтэйгөө ном хаяһсажа, илаад, дацангы ахалагча лама болсон, бүри хожомхон 1750-яад оноор юм уу, арба гаран дацангууды хамба-лама болсон юм гэсэн түүхэтэй.

1740-1741 оноор гэдэг болуу, хатан хаанаас зүбшөөрэл абча, модоор түбэд маягаар ехэ томо дацан баригдаа. Тэрэ ехэ дацан нэгэ жэлдэ баригдаагүй, 3-4 жэл баригдасан байгаа бид дээ.

1910-1912 оной үеэр гээчүү дээ, минии арбаадтайхан байхада, Хилгантын дацаныг Хүмэны үбэр урилсан юм. Ехэ дацанг чулуугаар тэндээ шэнээр баригдаа юм. Даценыг урилха шалтагаан юуб гэхэдэ, Цүхэ гол үе-үе болоод ехэ үер болоходоо, дацангы зарим хэсэг усанда ородог байгаа. Заяа-хамба мэндэ байхадаа, эндэ хожом хойно дацангаа урилхат гэжэ, Хүмэнэй үбэртэ бумба нюусан гэжэшье домог байсан гэдэг.

Мүнөө юушье үгы, хумхиин тоосо болоод байнал даа. Юу гээчын гоё, сайхан дацан байгаа бэлэй. Буряадай 30-40 дацангуудаас эгээл түрүүшын, эгээл сайхан дацан байсан. Даценда байсан олон сайхан, үнтэй, цэнтэй бурхад номууд, алталсан ганжир, алгалсан зэдээр хиисэн хэрэгсэлнүүд, мүнгэн цүгцэ, насто болоод лэ тоогүй ехэ олон юм хайшаа очожо үгы болсон юм бэ, тэрэ дацан сандаргагдажа, ламнарыг түрмэ, яама, цүллэлгөөр ябуулжа байха 30-аад онуудаарчинь.

Мүнөө дацангаасамнай үльдэсэн юм гэхэдэ, ехэ дацангы суури, усу ердэг хобоо эмхирээд, хожомхон болтор байдаг сэн, ламанары байхын суулгасан хайлоос модо нэгэ хэды харагдадаг. Буддын шажан үе болоод хэцүү хүндэ байдалда орожо, үе болоод сайхан дэлгэрчэ байха цаг байха юм гэсэн номлол бии юм гэдэг. Мүнөөнэймнай цаг сайхан цагын эхи боложо байгаа юм уу, үгы юм уу, мэдэгдэхэгүйл байна. Ивалгадаач нэгэ дацантай болсомнай болоо юм уу дээ.

БАЙНОВ Нима Агванович, 1890 ондо Хяагтын аймагай Хилганта нютагта түрэһэн. Цонгоол дасанай гэбшэ лама. Хамалганда ороһон, 1990 ондо хэрэгынь сагааруулагдаа. Наһа баратараа Ивалгын дасанай лама байгаа.

АВТОР ТУХАЙ

Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй ветеран Ринчин Дашиевич Цыдендамбаев Хяагтын аймагай Хилганта һууринда түрэһэн юм. Нютагайнгаа Цонгоол, мүнөө Мөөрөөшын Балдан Брайбун дасанай түүхээр тэрэ унихэнэй һонирходог. Хүмэн-Хаан уулын үбэртэ, Мөөрөөшэ һууринай хойто захада, һандаргагдаһан хуушан дасанай һуурида хуушан түхэлөөрнь шэнэ дасан барижа эхилхэдэ, мүн 1994 ондо шэнэ дасанай арамнайлагдахада, Ринчин Дашиевичай дасанай түүхэ тухай бэшэһэн статьянууд манай газетэдэ хэдэ дахин гараһан байха. Тэрэшэлэн тэрэ ниитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаададаг, Улаан-Үдэдэ һуудаг нютагайхидай "Хяагта" эблэлэй президентын уялга дүүргэдэг.

Р. Д. Цыдендамбаевай бэлдэжэ, энэ дугаарта толилогдоһон материалнууд алишье зүгэй буряад зондо һонирхолтой байха гэжэ һанагдана. Юундэб гэхэдэ, Цонгоолой Балдан Брайбун Буряад ороной түрүүшын дасан гээшэ бээ. Буяндалай дооромбын бэшэһээр, Тоёон дабаа дабажа ябахадаа, нүхэр ламхайдаа хандажа, Заяа хамбын хэлэһэн, Буряад орон тушаа жабхалан түгэс, омог мэдэрэлээр халима үгэнүүдые анхараял: "Бидэ гурбан ганса цонгоолой обогтоной түлөө тангад, монгол газарнуудаар ябаһан бэшэбди, бүхы Буряадай отогуудай шажанай хэрэгэй түлөө ябаха ёһотойбди".

Түрэл нютагайм түүхэһээ

САРТУУЛ ЗОНОЙ ЗАРИМ ЁhО ЗАНШАЛ ТУХАЙ

(Түгэсхэл. Эхинииньфевралиин 28-най дугаарта)

II

Манай эндэхи сартуул угсаатан хэр угһаа Монгол орондо дүтэ, анханай түрэл зон хадаа нүхэр ёһоной, ажабайдалай харилсаа холбооной талаар холо таһараагүй, олон юумээрээ адлирхуу байһан гээшэ.

Бүри урдань эд бараагаа андалдажа, худалдаа наймаа хэжэ байһанай ашаар Хитад болон Түбэд оронуудһаа гоё һайхан хампа, магнал торго, шэршүү, хоргой, угалза, тууза, шүрэ субад, алтан, мүнгэн зүүдхэл гэхэ мэтэ зүйлнүүдые, элдэб түүхэй эд абажа, гоёлой хубсаһа хунартаа, ажабайдалдаа хэрэглэдэг һаабза. Дам саашань нютаг нютагай уран нарин гартай дархашуул, оёдолшод өөһэдөө зохёожо, зураглажа, тэдээгээрнь урлал хэдэг, дэгэл хубсаһандаа уран гоё угалза оёдог, алта, мүнгөөр элдэб һайхан зүүдхэл, һиихэ, гуу, хэтэ, хутага, бэһэлиг, бугааг дархалдаг байгаа ёһотой.

Мориной эмээл, хазаар, элдэб тоног, зэмсэг хэхэдээ, жэбэрхэгүй сад түмэр шудхажа, дүрөө, эмээлэй бүүргэ гоёохо, тоборюулга гэхэ мэтые хэдэг дархашуул урдань нютаг бүхэндэ байгаа.

Эндэ би гансал сартуул зон тиимэ юумэнүүдые хэдэг байгаа гэнэгүйб. Хаанахишье буряадуудта эрэшүүлэй, эхэнэрнүүдэй зүүдхэлэй, гоёлой хубсаһанай, мори унаае шэмэглэлгын зүйлнүүдые бүтээдэг дархашуул үсөөн бэшэ байһан ааб даа.

Тиигэбэшье сартуул зоной урашуулай бүтээһэн үнэтэй сэнтэй тусгаар онсо түхэлтэй субад, алта, мүнгэн зүүдхэлнүүд, хампа торгон үмдэхэлнүүдые үмдэһэн манай эндэхи басагад, бэреэдэй, наһатайшье эхэнэрнүүдэй наада, концертнүүдтэ хабаадажа байхань мүнөөшье үсөөн бэшэ харагдадаг. Эдэ бүгэдэнь бэшэ тээгүүрхиһээ нэгэл илгаатай, өөрын түхэл маягтай байдаг. Гадна манай эндэхи сартуул зоншье урдынгаа соёл болбосоролые, жэнхэни ёһо заншалые мүнөө хүрэтэр сахижа ябаһан ха юм даа.

Нүгөө талаһаань хэлэхэдэ, иимэ урданай юумэнүүд мүнөө болотор үгы хэгдэхэ, худалдаа наймаанда гаргагдажа, үни тараагдаха, үгышье һаа, абдарай оёорто хэбтэжэ хосорхошье байжа болоо.

Теэд 1969 оной зун Зэдын аймагай хүдөөгэй ажахынуудай хүгжэлтэ, туйлалтануудые харуулха ехэ һайндэр болоһон юм. Тэрэ үедэ партиин райкомой үзэл сурталай талаар секретарь байһан П. Т. Манзаров намайе дуудаад, Алцагай болон Дээдэ-Ториин, мүн Дээдэ-Бургалтайн залуушуулые суглуулжа, хуу нютагай буряад хубсаһа, малгай, үмдэхүүлхэ, бүхы гоёолто зүүдхэлнүүдые оложо зүүлгэхэ, тиигээд хуушанай дуунуудые дуулаха, хатар наада эмхидхэхэ даабари үгөө бэлэй. Би өөрөө бүхы айлнуудаар ябажа, олоһон хубсаһа хунар, гоёолто зүүдхэл гэхэ мэтые өөрынгөө нарин харюусалга доро абаагша һэм. Юрэдөөл, хорёод хүниие урданайхяар хубсалуулааб. Тиихэдэ буряадай оперо ба баледэй театрай хүдэлмэрилэгшэ,. РСФСР-эй болон республикын арадай габьяата артист Ф. С. Иванов эдэ бүгэдэмнай ехэтэ һайхашаажа, тусгаар хатар нааданай шэмэг болгохо хэрэгтэй гэжэ дурадхаад, хуу найруулан табяа юм.

Тэндэһээл һая болотор республика соогоо холо, ойро суурхаһан "Дэбисэнэм" гэжэ манай Алцагай, Дээдэ-Ториин фольклорно ансамбль эхи абаһан түүхэтэй. Саашадаа үндэр наһатай үбгэд, хүгшэдэй туһаламжаар хуушанай хубсаһа хунар, гоёолто зүүдхэл бүри олоор суглуулагдаа, шэнээршье бүтээгдээ.

Иигэжэ аба, эжынгээ хэр угһаа хадагалжа байһан юумэнүүдые нютагаймнай зоной үгы болгоогүй байһаниинь ехэл һайн. Мүнөө болоходо, эдэ бүгэдые залуу үетэн, үхибүүд хараха, гоёшоохо, үмдэхэшье аргатай байна бшуу.

Гэхэтэй хамта урдань алта мүнгөөр хэгдэһэн зүйлнүүдые, торго магналаар оёгдоһон хубсаһа, шүрэ, субад гэхэ мэтые 1930-аад онуудаар ГПУ, НКВД-эйн түлөөлэгшэдэй буляаха тооной манай энээгүүр суглуулжа, нэгжэжэ абаа, үгы хээгүй һаань, тиимэ зүйлнүүд хэды элбэг байха бэлэй даа! Тэдэнэр һүниин сагта айлнуудаар ябажа, буу шуугаар айлгажа, түрмэ шоронгоор занажа байгаад, нютагай зоной алта, мүнгөөр хэгдэһэн эд хэрэгсэлнүүдые нилээд лэ абаа, эдээ, үбэршэлөө юм бээ. Тэдэнэй тоодо Алцагай айлнуудшье тиимэ юумэндэ яһалал ороһон байха. Жэшээнь, минии үхибүүн ябахада, нэгэ буряад милиционер манайда ерээд, урданай ямар зүүдхэл, бурханай гоё зүйлнүүд бииб, үтэр түргэн үгэгты гэжэ ганиржа байгаагша бэлэй.

Сартуул зондо байһан тэрэ үеын гоё һайхан зүүдхэл хэдэг, хубсаһа оёдог байһан манай эндэхи урашуулые дурдангүй баһал аргагүй. Алцагта хачанууд изагуурта Хайтарай Норбын Жалцан, Доржын Сосор гэжэ сартуулнууд соо, мүн баруун табангуудайшье дунда мэдээжэ алташа, мүнгэшэ дархашуул байһан. Нютагайхид хачануудые тэнгэри изагуурта зон гэдэг байгаа. Юуб гэхэдэ, урдань ямаршье үбшэ хабшанай тэмдэггүй малай гэнтэ ябууд туража, муудажа эхилхэдэ, тэдэнэр сахилгаанһаа болоо гэжэ тоолодог һэн. Тэрэнээ хачанууд зоноор уһанда абаашуулжа, уһаар сабадуулдаг байгаа гэхэ. Тиигэжэ тэнгэриин хорлолые хурмаста дэгдээһэн удхатай һэн. Нээрээшье энээгээрнь олон мал абарагдадаг байһан ха. Жалцан үбгэн үлбэртэһэн олон лэ мал иигэжэ аргалаа һэн гэлсэдэг. Гадна үбшэн зоболондо нэрбэгдэһэн, гар хүлөө эбэрээһэн, гэмэлтэһэн хүнүүд, түрэхэ эхэнэрнүүд болоод, ондоошье олон янзын шалтагаантай хүнүүдэй һудал барижа, үбшэниие тэнидаг, түбэд эмээр эмшэлдэг, үбшэн зоболонһоо зайсуулдаг байгаа. Яһаа хухарһан, үе мүсэеэ булгалһан хүнүүдыешье хойшолуулангүйгөөр эдэгээдэг, хүнэй һудал ханажа, муу шуһыень табижа, хуян балсан мяха барижа, ехэл ашатай туһатай юумэ хэдэг һэн гэлсэгшэ.

Дүтэ нааша ондоо хүнтэй жэшэхын аргагүй бэрхэ эндэхи алташа, мүнгэшэ дархашуулай дунда харай отогой уугтан Бутуулиин Доржын Сосор баһал һая болотор суутай байгаа. Мүнөө тэрэнэй хүбүүн абынгаа ажал хэрэгые үргэлжэлүүлжэ ябана.

Эдэ бүгэдые юунэй тула дурданабши гэхэдэ, буряад арадай нэгэ ниитэ соёл болбосоролтой, хэлэ бэшэгтэй, гол ёһо заншалтай, бурхан шажантайшье һаань, тэдэнэй нэгэ һалаа - заахан сартуул изагуурта най өөһэдынгөө элинсэг хулинсагай бүхы юумые, өөһэдын онсо ёһо заншалые, хэлые мартангүй, залуу үетэндөө заажа, танилсуулжа байха гээшэнь баһал шухала гэжэ һананаб.

Тэрэгүйдэ уг гарбалаа, нютаг нутынгаа заншал, өөһэдынгөө хэлэ оройдоо мэдэхэгүй, бөө, бурханаа илгаруулхагүй зон улам олон боложо байхал. "Сайн хүнэй үри угаа усанда хаяхагүй" гэһэн үгэ манайда бии. Заримашуулай аха захаяа мэдэхэгүй, хүндэлхэгүй, элдэб аманда орошогүй муу муухай, бэлин шэбшэг ород үгөөр хүниие хараажа, бурхан буян, нүгэл шэбэл гээшыешье ойлгохогүй байхадань зүрхэ сэдьхэлдэ гомдолтой агша.

Ц. САБСАЕВ,
дайнай болон ажалай ветеран.

СҮҮД ЭХИЛБЭ

"Буряадай залуушуул" газетын үнгэрһэн жэлэй ноябриин 16-най номерто "Хара миисгэй" бусахань хаяа?" гэһэн гаршагтай статья толилогдоо бэлэй. Тэрэнэй ганса гаршагыеньшье һонирхон уншахаар байгаа һэн.

Ушарынь гэхэдэ, республикын мүрдэлгын эмхинүүдээр баригдаад байһан Валерий Беликов, Андрей Панкратов, Илья Глазунов, Илья Шарков (Улаан-Үдэ) болон Кишинев хотодо түрэһэн украин яһанай коммерсант Игорь Лерых табан хамтаржа, бандидуудай нэгэ бүлэг (банда) эмхидхэжэ, элдэб муухай ябадалнуудые хээ гэжэ зэмэлэгдээд, Россин Федерациин Уголовно Кодексын 77-дохи статьягаар хэһээгдэхэ болоо гээд тэрэ статья соо мэдээсэгдэһэн байна.

Гүрэнэй болон коммерческэ предприятинуудта, эрхэтэдтэ добтолхо зорилготойгоор байгуулагдаһан, тиигэхэ зуураа бага бэшэ зэр зэбсэгтэй, гэшүүд хоороцдын тодорхой уялгануудтай бэхижэһэн бүлэгые юристнүүд банда гэжэ нэрлэдэг хуулитай. Мүрдэлгын эмхинүүдэй тодорхойлһоной ёһоор хадаа дээрэ дурсагдаһан табанай бүлэг банда гэжэ нэрлэгдээд, РФ-гэй УК-гай 77-дохи статьягай шанар шэнжэнүүдээр уголовно хэрэг болгон бүридхэгдөөд, республикын Верховно сүүдтэ дамжуулагдаһан байна.

Буряад Республикын Верховно сүүдтэ энэ уголовно хэрэг февралиин 5-һаа харагдажа эхилбэ.

Эдэ табанай бүлэгэй банда гү, али юрын добтолхы бүлэг байһыень сүүдэй заседанинууд элирүүлжэ, хэн нэгэнэйнь хэһэн гэмтэ ябадалай хэмжээе тодоруулжа, таатай хэһээлтэнүүдые абахань сохом. Тэрээн тухай сүүдэй шиидхэбэриин гараһанай һүүлээр дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэхэбди.

В. ТОКТОХОЕВА,
Буряад Республикын Верховно Сүүдэй арадай заседатель.

Россин Федерациин соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ Валентина Цыденовна Дамбуевае манай Буряад орондо мэдэхэ, танихагүй хүн хомор байха. Үндэһэн арадайнгаа хуушанай һайн һайхан ёһо заншалнуудые һэргээлгэдэ, сагай эрилтэдэ таарамаар хүгжөөлгэдэ Валентина Цыденовнагай аша габьяа сэгнэшэгүй юм. Республикын удха шанартай хэмжээ ябуулгануудта Валентина Дамбуевагай хүтэлбэрилдэг оюутадай ансамбль хододоо түрүү һууринуудые ээлдэг заншалтай. Сагаалганай эдэ үдэрнүүдтэшье соёлой эдэбхитэй хүдэлмэрилэгшэ оперо болон баледэй театрта болоһон хэмжээ ябуулгануудта эдэбхитэйгээр хабаадажа, уран бэлигээ, уянгата дуунуудаа хүн зондоо дэлгэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: *соёлой мэдээжэ хүдэлмэрилэгшэ В. Ц. Дамбуева ээлжээтэ харалгын удаа.*

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

БОКС

Буряад ороной солото спортсменүүд

АРГА ДҮРӨӨРӨӨ ШАЛГАРДАГ hЭН

1940-1950 онуудта Улаан-Удын интернат hургуулиин эдир хүбүүд боксоор барандаа hонирхожо, секциинүүдтэ эдэбхитэйгээр ябадаг байhан юм. Зариманиинь Улаан-Удын, Сибириин ба Алас-Дурнын зонын мүрысөөнүүдтэ илаhан ба шангай hуури эзэлhэн хүбүүдшье байгаа. Тэдэнэй дунда Владимир Балдаев, Ким Казаков, Чимит Митупов, аха дүү Борис болон Николай Хараевууд.

Буряад hургуулиин боксёрнууд 1-дэхи ДСШ-да бэеэ hоридог байhан юм.

8-дахи классай hурагша Витя Бадмаев 1951 ондо боксоор hайн заншалтай hургуулида ороо hэн. Сэлэнгын аймагай Жаргаланта нютагай хүбүүнэй 9-тэй байхада, түрэлхидынь наhа баража, түрэhэн нагасань Галсан Чимитович гэр бүлэдөө абаhан юм. Дайнай hүүлээрхи хүшэр жэлнүүдтэ шадаха аргаараа нагасадаа туhалдаг, ажалынь хэлсэдэг байгаа. Эхин hургуулиин hүүлээр Загустайн дунда hургуулиин интернадта hураба. Үншэн хүбүүндэ хододоо энхэргэнээр хандадаг классайнь хүтэлбэрилэгшэ Евдокия Григорьевна Петрова-Дугаржабон үхибүүнэй хуби заяанда ехэ нүлөө үзүүлээ hэн.

7-дохи класс дүүргэмсээрнь, Евдокия Григорьевна багшань Улаан-Удын интернат hургуулида hурахыень дурадхаhан байгаа. Сугтаа ошожо, шалгалта барихадань туhалба. 8-дахи классай hурагша болоод, боксын секциин нээгдэхэдэ, түрүүшээр тиишээ ошоhон юм.

Тэрэ үеын мэдээжэ боксёр, тренер Георгий Угрюмовай хүтэлбэри доро Бадма Жигмитов, Василий Батоцыренов, Михаил Шантанов болон бусад эдир боксёрнуудтай Витя хүбүүн бэеэ hорижо эхилhэн гээшэ.

Түрүүшын үдэрhөө эхилжэ, үглөө бүри нэтэрүүгээр, зоригтойгоор бэеэ hорижо, богони саг соо республикын боксёрнуудай дунда нэрэ солотой болоо hэн. Хоёр жэлэй туршада хотын ба республикын чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй. 1953 ондо Барнаул хотодо бүхы тулалдаагаа нокаудаар гү, али hаа, очкогоор диилэжэ гараа. hүүлшын тулалдаанда судьянарай зэмээр шүүгдэhэндэ тоологдоо hэн. 1956 ондо РСФСР-эй арадуудай Спартакиада түрүүшынхеэ үнгэргэгдэhэн байна. Буряадай ниислэл хотодо Сибирь болон Алас-Дурнын зонын 9 команда сугларжа, боксын hайндэр бэлэглээ бэлэй. Буряадай суглуулагдамал командада Бадма Жигмитов, Виктор Бадмаев, Александр Ринчинов, Станислав Шодоров, Чимит Митупов, Василий Шабаев, Владимир Николаев, Павел Лаптев, Василий Батоцыренов, Владимир Посохов ороhон юм. Энэ мүрысөөндэ Виктор Бадмаев, Станислав Шодоров, Владимир Николаев гурбан зонын чемпионууд болобо. Манай республикын боксёрнууд командаараа түрүү hуури эзэлбэ. РСФСР-эй арадуудай Спартакиадын hүүлээр Россин суглуулагдамал командада Бадма Жигмитов, Виктор Бадмаев, Владимир Николаев уригдаа бэлэй.

1957 ондо Россин командын гэшүүн болоод, түрүүшынгээ уласхоорондын уулзалгада түрүү hуури эзэлhэн юм. Мүн лэ тэрэл жэлдэ СССР-эй хүдөө ажахын институдуудай мүрысөөн үнгэрөө бэлэй. Буряадай хүдөө ажахын институдай суглуулагдамал команда 2-дохи hуурида гараhан, Виктор Бадмаев чемпион болоhон юм. Хүдөө ажахын институдай командын бүридэлдэ орожо, бүхэсоюзна оюутадай спартакиадада түрүү hуури эзэлхэдээ, Буряад ороной оюутадай дундаhаа Советскэ Союзай чемпионой нэрэ зэргэдэ эгээл түрүүлэн хүртэhэн юм.

1958 ондо Свердловск хотодо СССР-эй зонын мүрысөөндэ хабаадахадаа, 4-дэхи hуурида гарахадаа, 1960 оной XVII Олимпиин нааданай алтан медальда хүртэhэн Олег Григорьевто шүүгдээ hэн. Тиигэжэ СССР-эй спортын мастерай норматив дүүргэhэн байна. "Миниий эгээл хүндэ тулалдаан танай Витя Бадмаевтай болоо hэн" - гэжэ хэдэн жэлэй үнгэрхэдэ олимпиин чемпион, гурбадугаар Европын чемпион, зургаадугаар Советскэ Союзай чемпион Олег Григорьев республикын суглуулагдамал командын ахамад тренер Антон Андреевич Атархановта хэлээ hэн.

1958-59 онуудта монгол боксёрнуудтай уулзажа, Тэндэ түрүүшын тулалдаанда Молдавиин хэдэн дугаар чемпион Андреевтэй уулзажа, эрхим сэгнэлтэдэ хүртөө. Саашадаашье улам шударгы, зоригтой шангаар тулалдаагаа ябуулхадань, тусхай шан барюулагдаhан байгаа. Спартакиадын түгэсхэлэй нааданда гэмэлтэжэ, врачай мэдүүлгээр мүрысөөнүүдhээ болюулагдаа.

1962 ондо Алма-Ата хотодо Д. Джексонэй дурасхаалда зорюулагдаhан мүрысөөндэ Виктор Бадмаев hүүлшынхиеэ тулалдаhан байна. Эндэ түрүү hуури эзэлжэ, "Эгээн ехэ дүршэлтэй боксёр" гэжэ нэрлэгдээд, үнэтэй сэнтэй шанда хүртэhэн юм.

1955 ондо Буряадай хүдөө ажахын институдай агрономическа факультедтэ ороhон намтартай. Эдэбхитэйгээр бэеэ hорихоhоо гадна, эрхимээр hуралсалаа дүүргэhэн юм.

Институдаа дүүргээд, түрэл Жаргаланта нютагаа бусажа, Тельманай нэрэмжэтэ колхоздо ахамад агрономоор хүдэлhэн байха. Богони саг соо бэрхэ мэргэжэлтэ колхозой партийна комитедэй секретаряар томилогдоhон юм. Хэдышье сүлөөгүй байгаад, боксынгоо дуратай секци эмхидхэжэ, эдиршүүлые баярлуулаа hэн.

Нэгэ хэды жэл болоод, дүй дүршэлтэй мэргэжэлтэ хүдөө ажахын институдта багшын хүтэлбэрилhэн сомон а соогоо эгээл эрхим сомонуу нэгэн гэжэ тоологдодог юм.

Россин категориин судья Буряадай дүй дүршэлтэй мэдэжэ судья Виктор Банзаракцаевич мүнөөшье боксоо мартадаггүй.

Бадмаевтанай гэр бүлэ гурбан үхибүүтэй: Эдуард, Сергей, Татьяна. Үнинэй хүгшэн аба, эжы болонхой.

Буряад Республикын Боксын Федераци Виктор Бадмаевай шанда хүртэхын түлөө эдиршүүлэй дунда мүрысөө Гусиноозёрск хотодо үнгэргэхэ гэhэн шиидхэбэри аймагай захиргаан, эрдэм hуралсалай управлени энэ үүсхэл дэмжэнэ, гурбадахи жэлдээ тус мүрысөө эмхидхэнэ. Эрхүүгэй, Улаан-Удын, республикын аймагуудай эдир боксёрнууд энэ мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаададаг.

Дүрбэдэхи мүрысөөн мартын 1-3-да үнгэргэгдэхэдөө, Виктор Банзаракцаевич Бадмаевай 60 наhанай ойдо зорюулагдаха юм.

Олон тоото хүн зоной зүгhөө ойн баяраарнь үнэн зүрхэнhөө амаршалан, гэр бүлэдэнь зол жаргал, элүүр энхые хүсэнэбди.

60 наhанайнь ойн баяраар, боксоор манай түрүүшын мастер!

Георгий БАНЧИКОВ,
уласхоорондын категориин судья.

Россин Федерациин арадуудай VIII Спартакиадын чемпион, СССР-эй спортын мастер Бадма Батуевай дурасхаалда зорюулагдажа, боксоор залуушуулай дунда республикын түрүү hуури эзэлхын түлөө нэмэл мүрысөөн Зүүн Сибириин үрэнэй технологическа университедэй спортын танхим соо болобо. Улаан-Удэ хотын, Хэжэнгын, Захааминай, Ивалгын, Мухар-Шэбэрэй болон бусад аймагуудай, мүн Эрхүү, Ангарск, Шелеховэ хотонуудай 70 гаран арhан бэлэйн шадабаритад хабаадажа, хаба шадалаа туршаhан, мэргэжэлээ дээшэлүүлhэн байгаа.

Манай Буряад ороной бэлигтэй бэрхэ боксёрнуудай нэгэн байhан Бадма Батуевай намтар, богонихон наhан туhай уншагшадтаа хөөрэхые хүсэнэб. Тэрэ 1961 ондо хонгор hайхан Хориин аймагай Ашанга нютагта ажалша бэрхэ Чимит Ханжиевич болон Ханда Сахияевна Батуевтанай үнэр баян бүлэдэ түрэhэн юм. Бадма олон аха дүүнэртэй, эгэшэнэртэй. Гараха түрэхэhөө али бүхы

hАЙХАН СЭДЬХЭЛЫЕНЬ ДУРСАЖА...

юумэндэ абьяастай, hүбэлгэн бэрхэ хүбүүхэн номдоо hайнаар hурадаг hэн.

Хориин дунда hургуулида hуража байха үедөө тэрэ Россин габьяата тренер Дүлзэн Дондокович Бабудоржиевай харуулhан доро боксын секцидэ ябажа, арhан бээлэйн нюусатай танилсаhан байгаа. Дунда hургуулияа дүүргээд, Зүүн Сибириин технологическа институдта hурахаяа ороходоо, мүн лэ бэрхэ тренер - Россин хоёр дахин чемпион, спортын мастер Павел Агафонович Федотовто тудажа, тэрэнэй туhаламжа дэмжэлгээр мэргэжэл шадабаряа нарижуулан мүлибэ.

Тиигэhээр Бадма Батуев ("Труд") эдиршүүлэй дунда СССР-эй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадахадаа, командаараа чемпион болоhон, хубиин тоосоогоор хоёрдохи hуури эзэлжэ, мүнгэн медаляар шагнагдаhан намтартай. "Гай тодхор - газар дороhоо" гэжэ дэмы хэлсэдэгүй. Бүри ехэ, бүри толотомо амжалта, илалта туйлаха хаhадаа тэрэ гараа гэмэлтээгүй hаа, гоё hайхан арга дүрэтэй, шандааhа шангатай, туулган хүндэ нюдаргатай боксёрнай спортын орьёл үндэртэ гараха аргатай байгаа бшуу. Тиигээшье hаа, Бадма Батуев эдиршүүлэй, залуушуулай болон эрэшүүлэй дундаhаа республикын, зонын, "Труд" бүлгэмэй Россин болон Түбэй соведүүдэй чемпион оло дахин болоhон, уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ шалгарhан юм.

Тиин 1985 ондо РСФСР-эй арадуудай зунай VIII Спартакиадын түгэсхэлэй нааданда хабаадахадаа, тэрэ толотомо илалта туйлажа, Буряад ороной боксёрнууд соohоо түрүүлэн, чемпион болоо hэн.

Бадма Батуев дээдэ hургуулияа амжалтатайгаар дүүргээд, республикынгаа Дотоодын хэрэгүүдэй министерствэдэ хүдэлхэеэ ороо hэн. Табан жэлэй урда тээ тэрэ хара hанаатын гарhаа унаhан байгаа.

Наhанайнь нүхэр Татьяна Антоновна Улаан-Удын гадар трикотаж хубсаhанай фабрикада инженерээр хүдэлhэн юм. Басаган хүбүүн хоёртой...

Бэеын тамирай танхим соо манай бэлигтэй боксёрой дүрэ зураг табигдажа, тэрэнэй тобшохон намтар хажуудань үгтэбэ. Эдэ бүгэдэ тэрэнэй нангин дурасхаалые сугларагшадай, илангаяа залуу спортсменүүдэй зүрхэ сэдьхэлдэ үлөөгөө гээд онсолон тэмдэглэлтэй.

Мүрысөөнэй забhарта Улаан-Удын үндэhэтэнэй 24-дэхи лицейн уран hайханай бүлгэмэй хүтэлбэрилэгшэ Д. Б. Базаровай хүтэлбэри доро хүбүүд уянгата hайхан буряад дуунуудые ханпюурдаба. Дурасхаалыень ёhолон хүндэлжэ байhан спортсменэй нютагай басаган - республикын габьяата артистка Виктория Базарова hайхан дуу сугларагшадта бэлэглээ.

Удаа дараалан шэгнүүрнүүдтэ Вячеслав Аюшеев ("Алтан бээлэй"), Юрий Тугариновые ("Алтан бээлэй), Буряадай хүдөө ажахын академиин оюутан Виталий Цыбиков - үндэhэтэнэй лицейн hурагша Аюр Очировые, Алексей Гордеев (Эрхүү) - Баяр Галсановые (БСХА), Буряадай үрэнэй университедэй оюутан Жаргал Цыдыпов - Хэжэнгын аймагай Ородой-Адагай дунда hургуулиин 11-дэхи классай hурагша Баатар Сампиловые, үндэhэтэнэй лицейн hурагша Олег Дорохов - технологическа университедэй оюутан Булат Тыкшеевые, үндэhэтэнэй лицейн hурагша Леонид Бальчинов - Сотниковын дунда hургуулиин hурагша Григорий Мясниковые, Виталий Беглюк ("Ринг") - Борис Кандаковые (үндэhэтэнэй лицей), Адам Садаев (Эрхүү) - Алексей Макуровые (Эрхүү), Алексей Сапелкин (Эрхүү) - Михаил Амбаловые (үндэhэтэнэй лицей), Александр Степаненко (Эрхүү) - Евгений Соколовые (Шелеховэ) шүүгээд, заншалта мүрысөөнэй чемпионууд боложо, рессспорткомитедэй Хүндэлэлэй грамотаар, алтан медальнуудаар, мүнгэн шангуудаар шагнагдаhан байха юм.

Бадма Батуевай шэгнүүртэ илажа гараhан Леонид Бальчинов тусхай шанда хүртэбэ. Хүнгэн шэгнүүрэй боксёр Олег Дорохов мүрысөөнэй эрхим бэрхэ боксёр гэжэ тоологдоо. Ж. Цыдыпов, А. Садаев гэгшэд гоё hайхан арга дүрэтэй байhанайнгаа түлөө тусхай шангуудаар тэмдэглэгдээ.

Спонсорнуудай, түрэлхидэйнь, хани нүхэдэйнь туhаламжа дэмжэлгээр үнгэргэгдэhэн энэ мүрысөөн hайнаар эмхидхэгдэжэ, саашадаа заншалта болгогдохоор шиидхэгдэбэ.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: манай республикын бэлигтэй боксёр байhан Бадма Батуев.

Редакциин архивhаа.

XVII жаранай гал улаан хулгана жэл (1996 – 1997 онууд)

ХАБАРАЙ ЭХИН САГААН БАР hАРА

Буряад литэ	14	15	16	17	18	19	20
Европын литэ	4	5	6	7	8	9	10
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа hара понед.	Мягмар Марс вторник	hагба Меркури среда	Пүрбэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	сагаан хулгана	сагаагшан үхэр	хара бар	харагшан туулай	хүхэ луу	хүхэгшэн могой	улаан морин
Мэнгэ	4ногоон	3хүхэ	2хара	1сагаан	9улаан	8сагаан	7улаан
hуудал	уhан	уула	модон	хии	гал	шорой	түмэр

Гарагай 2-то шэнын 14 (мартын 4).

Сагаан хулгана, 4 ногоон мэнгын, уhанда hуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, лусуудта үргэл үргэхэ, даллага абаха, шуhа ханаха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, бэри хүргэхэ, hамга абаха, үхэр худалдаха, городто ажал бүтээхэ, нарай хүүгэдые эмшэлхэ, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, абаhанаа бусааха, дайсадай муу үйлые болюулха, хии бараа сараха, түмэрөөр уранай зүйл бүтээхэ мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Гэхэ зуура багашуулые гэрhээ гаргаад, ондоо тээшэнь эльгээхэ, тангариг абаха, загаhа бариха, мал үүсэлхэ, үхибүү үргэжэ абаха, хүн дүрсэеэ алдаха, нүүхэ, субарга, мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдые бүтээхэ, ном номнохо, тэрэниие шагнаха, замда гараха, шэнэ хубсаhа үмдэхэ, хэрэглэл хүндэ үгэхэ мэтые тэбшэлтэй. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, эд бараан элбэгжэхэ, мал үдэхэ.

Гарагай 3-да шэнын 15 (мартын 5).

Сагаагшан үхэр, 3 хүхэ мэнгын, хада уулада hуудалтай үдэр. Бурхан тахиха, лүн абаха, ваджрын ёhо бүтээхэ, эдэй тэнгэри тахиха, лусуудта мүргэхэ, гэр урилха, дасан (дуган), бурхан, ном арамнайлха, гэр бүлынгөө амгалан, баян байдалай түлөө даллага абаха, үзэг шудалха, бурханай ном үзэхэ, шэнэ гэр бариха, газараа заалгаад, гэрэй hуури табиха, тарагбэрихэ, айраг халааха, буян арьбажуулха, үхэр андалдаха, худалдаха, хутага, зэбсэг дархалха, модоор юумэ бүтээхэ, эдеэ, хубсаhа олохо, дайсаниие болон ада шүдхэр дараха мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Зүгөөр эм найруулха, замда гараха, бэри хүргэхэ, бэри буулгаха, наhа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхеэрхэ, хубсаhа эсхэхэ, хээрэ нүхэ малтаха, ехэ хэрэг эхилхэ, абаhанаа бусааха, модо сабшаха, хюрөөдэхэ мэтые яаха аргагүй тэбшэхэ гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, амгалан, баян байдал тогтохо.

Гарагай 4-дэ хуушанай 16 (мартын 6).

Хара бар, 2 хара мэнгын, модондо hуудалтай үдэр. Бурханда, субаргада мүргэхэ, бүлэдөө даллага абаха, зурхай шудалха, тэнгэринүүдтэ мүргэхэ, үргэл үргэхэ, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, ада шүдхэр зайлуулха, хараал сараха, газараа заалгаад, гэрэй hуури табиха, абаhанаа бусааха, городто ажал бүтээхэ, мал үүсэлхэ, эд бараа, үхэр худалдажа абаха, эд бараа худалдаха, андалдаха, хулгай, дээрмые дараха, дайсаниие номгодхохо гэхэ мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Зүгөөр замда гараха, засаг буляалдажа тэмсэхэ, заргалдаха, наhа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, угаал хэхэ, хадаг табиха мэтын үйлэнүүдые тэбшэхэ гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 5-да хуушанай 17 (мартын 7).

Харагшан туулай, 1 сагаан мэнгын, хиидэ hуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, тантрын тарнинуудые уншаха, аршаанаар угааха, гашай табиха, шэнэ орон нютаг руу нүүжэ hуурижаха, дасанай (дуганай), субаргын hуури табиха, ном номнохо, тэрэниие шагнаха, наhа утадхалгын ном уншуулха, шэрдэг бүрихэ, замда гараха, үзэг шудалха, ном уншаха, хэлэ ама намдааха, эб арга олохо, эм найруулха мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Харин хадаг табиха, бэри буулгаха, хубсаhа эсхэхэ, шорой шулуу худэлгэхэ, модо отолхо, хүрэнгэ табиха, шуулдаха, үймэлдэхэ, тангариг абаха мэтын үйлэнүүд хорюултай. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, шэг шарайн үнгэ зүhэ муудаха.

Гарагай 6-да хуушанай 18 (мартын 8).

Хүхэ луу, 9 улаан мэнгын, галда hуудалтай үдэр.

Номой сахюуса хуруулха, бурханда мүргэхэ, зальбарха, үргэл үргэхэ, буян үйлэдэхэ, бисалгал хэхэ, эhээбэри табиха, ном номнохо, эм найруулха, хубсаhа эсхэхэ, гэр бариха, даллага абаха, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, наhа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, тараг бэрихэ, айраг халааха, дайсаниие болон ада шүдхэр номгодхохо, хяhа гаргаха, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, эд хэрэгсэл, мал хажуу тээшэнь үгэхэ мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Гэхэ зуура эблэрхэ, хэлсээ баталха, бэри буулгаха, мал үүсэлхэ, ном оршуулха, онгосо, hала дархалха, хүүргэ, модон тээрмэ бариха, шуhа ханаха, төөнэхэ, ондоо хүниие зобоохо, замда гараха, сангарил хэхэ, маани сахиха, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхеэрхэ, наhа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, мэтые сээрлэхээр.

Гарагай 7-до хуушанай 19 (мартын 9).

Хүхэгшэн могой, 8 сагаан мэнгын, шоройдо hуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, аршаанаар угааха, сан табиха, сахюусанда үргэл үргэхэ, даллага абаха, тангаригаа болюулха, эльбэ дараха, лусууд тахиха, үбшэ аргалха, нүүхэ, наhа утадхалгын хэрэг бүтээлгэхэ, амгалан байдалай түлөө үргэл үргэхэ, замда ябаха, эд бараа худалдажа абаха мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Гэхэтэй хамта хадаг табиха, бэри буулгаха, хурим түрэ хэхэ, наhа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, үхэр худалдаха, хэрэглэл газаашань гаргаха, модо сабшаха, эм найруулха, гүрэм уншуулха, худалдаа наймаа хэхэ, гэрэй hуури табиха, мяха шараха, тоhо, ооxэ хайлуулха мэтын үйлэнүүд хорюултай. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, hайн нүхэртэй ушарха.

Гарагай 1-дэ хуушанай 20 (мартын 10).

Улаан морин, 7 улаан мэнгын, түмэрта hуудалтай үдэр. Бурханда, Наранда, hарада, Газарта мүргэхэ, эдэй тэнгэри тахиха, үгэльгэ үгэхэ, ном номнохо, тэрэниие шагнаха, наhа утадхалгын ном уншуулха, эм найруулха, бурхан, ном бүтээхэ, арамнайлха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, андалдаа хэхэ, эдеэ, хубсаhа олохо мэтын үйлэнүүдтэ hайн. Зүгөөр гэрэй hуури табиха, малгай, хубсаhа эсхэхэ, шуhа ханаха, нүүхэ, нүгшэhые хүдөөлхэ, шэрдэг бүрихэ, хэрүүл үүсхэхэ, дайлалдаха, мори худалдаха, худалдажа абаха, үхибүү хүлдэ оруулха, бага хүүгэдые гэрhээ гаргаад, ондоо тээшэнь эльгээхэ, мал үүсэлхэ, мяха шараха, тоhо, ооxэ хайлуулха мэтые тэбшэхээр. Энэ үдэр хүнэй үhэ абабал, үлэсхэлэн байдал тохёолдохо.

НАЗАРОВО ОШОХОНЬ

Буряад Республикын Эрдэм hуралсалай министерствын үүсхэлээр 16 хүрэтэр наhанай эдиршүүлэй дунда дүрэ буляалдалгын барилдаагаар мүрысөөндэ 205 эдир барилдаашан хабаадаба. Тус мүрысөөнэй дүнгүүдээр Красноярска хизаарай Назарово хотодо үнгэргэгдэхэ Россин Азидахи хубиин мүрысөөндэ хабаадаха эрхэтэй элирүүлэгдэхэ байгаа.

7-дохи СДЮШОР-ой эдир бүхэнүүд hайн бэлэдхэлтэй, эрхим арга дүрэтэй байhанаа харуулаа. Б. Сангабазаров, А. Гулгенов, Б. Цынгунов, Ц. Дарижапов, К. Шереметов, А. Гармаев гэгшэд чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Эдэниие Владимир Пильчинов Фёдор Махутов хоёр hурган hоридог юм. Харин бусад шэгнүүрнүүдтэ Н. Сампилов, С. Бороев (хоюулаа Хэжэнгэ), А. Батуев (Захаамин), Т. Цырендоржиев (Зэдэ), Д. Комиссаров (Түнхэн) гэгшэд шалгарба. Гадна А. Жамсуев (Яруула) Э. Доржиев (Зэдэ) хоёрые тэмдэглэмээр. Февраль hарын hүүл багта эдэ бултадаа Назарово ошохо юм.

В. СЫДЕЕВ.

МИХАИЛ САНГАЕВИЧ САНДАНОВ

Буряадай гүрэнэй телерадиокомпаниин мэдээсэлэй таhагые даагша, "Буряад үнэн" газетын корреспондентээр, таhагые даагшаар олон жэлдэ ажаллаhан манай нүхэр Михаил Сангаевич Санданов гэнтын аюулда орожо, наhа бараба.

М. С. Санданов Хориин аймагай Байсын-Эбэр гэжэ нютагта 1947 ондо түрэhэн байгаа. Нютагайнгаа дунда hургуули дүүргээд, түрэл hургуулидаа ажаллаа hэн. Михаил Санданов гурбан жэлэй туршада Совет Армида алба хэhэн юм.

М. С. Санданов 1971-1976 онуудта Буряадай гүрэнэй багшанарай институдай хэлэ бэшэгэй факультет дүүргээд, "Буряад үнэн" газетын партийна таhагай корреспондентээр ажаллажа эхилээ hэн.

1982-1984 онуудта М. С. Санданов Новосибирскын Дээдэ партийна hургуулида hураhан байгаа. Тиигээд "Буряад үнэн" газетын партийна хүдэлмэриин таhагай ахалагша корреспондентээр, таhагые даагшаар ажаллаба.

1992 онhоо М. С. Санданов Буряадай гүрэнэй телерадиокомпаниин мэдээсэлэй таhагай начальнигаар ажаллажа эхилээ hэн. Тэрэнэй, хүтэлбэри доро, тэрэнэй хабаадалгатайгаар "Талын галнууд", "Байгал" гэжэ мэдээсэлэй программануудаар олон hонирхолтой дамжуулганууды эмхидхэhэн байха. Михаил Сангаевич холо, ойрын нютагуудаар ябажа, хүдөөгэй ажалшадай хүдэлмэри тухай hонин материалнуудые бэлдэдэг бэлэй.

Суттаа ажаллаhан нүхэдынь, тэрэниие мэдэхэ, таниха хүнүүд урин налархай абари зантай, бултанда хүндэтэй нүхэрэйнгөө арюун дурасхаалые зүрхэ сэдьхэлдээ ходоодоо hанажа ябахал.

"Буряад үнэн" газетын **редакциин, Буряадай** гүрэнэй **телерадиокомпаниин коллективүүд.**

Журналист, БГТРК-гай телевидениин студийн таhагые даагша

САНДАНОВ

Михаил Сангаевичай

гэнтын аюулда орожо, наhа бараhан ушараар Буряад Республикын Журналистнуудай холбоон, "Буряад үнэн", "Бурятия", "Правда Бурятии", "Молодёжь Бурятии" газетэнүүдэй, Буряадай Гүрэнэй телерадиокомпаниин редакцинуудай коллективүүд гэр бүлэдэнь, түрэлхидтэнь болон дүтынь хүнүүдтэ гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Хахасалгын ёhолол Буряадай телестудида мартын 1 - дэ 12 сагта болохо.

Эмхидхэн байгуулагшад - **Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство**

Редактор **Ц.Б.ЦЫРЕНДОРЖИЕВ**

РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: **ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М.Ж.** (харюусалгата секретарь), **НИМАЕВ П.Н.**(редакторай орлогшо),**РИНЧИНОВ С.Д.** (редакторай орлогшо), **ОЧИРОВ С. Д., ПИНТАЕВ В. И.** (хэблэлэй директор), **САМБЯЛОВА Т.В.**

Манай адрес:

670000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаhан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэhэг 4170. Хэблэлдэ тушаагдаhан сат 17.00.

"Республиканска типографи" гэhэн АО-до газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүрдхэлдо абтанхай. Заказ №7712.

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмный - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретариадай - 2-60-91, таhагуудаа нинтын-политическэ - 2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа - 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон hургуулинуудай - 2-60-21, (даагшань), 2-57-63, олонлитын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй - 2-54-93, (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 2-67-81; корректорнуудэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. Манай корреспондентнууд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61.

" Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-35-95.